

VESTNIK

NOTICIERO

Reg. Nac. de la
Prop. Intel. No. 659.805

X I I
7 - 1961

USTANOVITELJ VESTNIKA SVET. KAREL ŠKULJ

VESTNIK je glasilo slovenskih protikomunističnih borcev. Izdaja ga konzorcij, katerega v sedanjem poslovnem letu sestavljajo: Edi Škulj, predsednik, Gabrenja Vojko, ing. Anton Matičič, Potočar Anton; za Zvezo slovenskih protikomunističnih borcev, Cleveland, USA: Jakopič Marijan, Kranjc Danilo, Lekan Jože, Pleško Stane — pooblaščenec Vencelj Dolenc; za Društvo slovenskih protikomunističnih borcev v Argentini: Pregelj Bogomil, Jenko Jože, Kralj Janez, Logar France; urednik Pavle Rant.

Uredništvo in uprava: Ramón L. Falcón 4158, Capital Federal, Argentina. Naročnina: Južna Amerika 96.— pesov, odn. enakovrednost v dolarju, USA in Kanada — 2.50 dolarja letno, Anglija, Avstralija — 1 funt šterling, evropske države — 1.50 dolarja.

Editor responsable: Eduardo Škulj, redactor Pablo Rant — Tiska Talleres Gráficos Vilko, Estados Unidos 425, T.E. 33-7213 Buenos Aires, Argentina.

Registro Nacional de la Propiedad Intelectual No. 659805 — „Vestnik“ es el Informativo de los excombatientes anticomunistas eslovenos — „Vestnik“ is the voice of Slovenian anticommunist veterans.

VETRINJSKA TRAGEDIJA

Sporočamo, da je pršla druga pošiljka, s čemer je bilo dostavljeno v prodajo skupno 200 izvodov. — Kakor javljajo iz uprave Vestnika, je bilo do 25. 5. prodanih več kot 130 izvodov. Cena je 100.— pesov. — Kdor knjige še nima, naj pohiti z nakupom. Predvsem pa je dolžnost vseh borcev — 209 nas je sedaj organiziranih v Buenos Airesu odn. Argentini — da si vsakdo nabavi svoj izvod.

Vsebina: Zadnje povelje (Emil Cof) — Tragedija balkanskega orla (ing. France Grum, USA) — Klofuta v obraz pravici (K. I. Novak) — Gradivo k prisegi (Dr. J. R., Buenos Aires) — Poslanstvo slovenskega izseljenca (S. Č., Argentina) — Naše socialne zahteve — Rajhenburški trapisti pričajo (zbral p. Herman Vedenik) — Ciano pripoveduje — Paberki: Slodnjak, Prežihov Voranc, Djilas, L'Osservatore della Domenica — Hitlerjeva oporo — Earle izjavlja — Rudolf Žitnik, 60-letnik — Borci pišejo — Društveno življenje — Osebnosti — Bunker

ZADNJE POVELJE

Tudi danes bomo nadaljevali pot k postavljenemu cilju. Naša borba in naše trpljenje sta za človeške pravice od Boga dani. Mi bomo v tej borbi morda tudi izginili, toda njena zmaga je gotova, zmaga in blaginja za tiste, ki bodo preživeali, in za potomce. Prepričan o vaši odločnosti, da vztrajate do konca, vam, dragi soborci, pošiljam pozdrav: Kristus je vstal!

To je bilo zadnje povelje pokojnega gen. Draže Mihajlovića, vrhovnega poveljnika kraljevske jugoslovanske vojske v domovini med zadnjo svetovno vojno. Prebrano je bilo po kratkem verskem opraviilu 6. maja 1945., na dan pravoslavne Velike noči, potem ko se je vsaka enota ob 11. uri ustavila na mestu, kjer se je znašla. In nato so čete nadaljevale pot. Bila je to žalostna doba naše zgodovine. Draža Mihajlović se je tiste dni vračal iz Bosne v Srbijo, ki je že bila zasuznjena. Mi v Sloveniji smo vodili zadnje borbe z rdečimi sovražniki, toda že smo se umikali in nekateri smo nekaj dni pozneje bili brezdomci, domovina pa je padla v težjo sužnost od ravno kar končane sovražne ckupacije. Večina naših prijateljev in soborcev pa je bila s prevaro izročena rdečim rabljem in je našla mučeniško smrt v množičnih grobovih.

18. julija bo preteklo 15 let, odkar so rdeči nasilniki — po končanem teatralnem sodnem procesu po znanem sovjetske vzorcu — umorili velikega junaka Dražo Mihajlovića. Umorili so ga na neznanem kraju in nikdar niso povedali, kaj so napravili s truplom, ker so se bali in se še vedno bojijo, da bi bil njegov grob kraj romanja vseh narodno zavednih Slovencev, Hrvatov in Srbov. Niso pa mogli s tem izbrisati spomina nanj in na njegovo borbo. Draža leta 1941 ni priznal jugoslovanske kapitulacije, ampak je odšel z nekaterimi soborci v gozdove in pričel zbirati novo vojsko za nadaljevanje borbe proti okupatorju na edino možen način, t. j. gverilski. Bil je eden od redkih jugoslovanskih višjih oficirjev, če ne edini, ki je že mirnem času predvideval gverilo. Glas o njem in njegovj vojski je šel po vsem svetu. Celu afriški črnci so zvedeli zanj in se ga še danes spominjajo. Ko je komisija Združenih narodov hotela preiskovati smrt Lumumbe, jih je notranji minister kongoske vlade zavrnil z očitkom, češ: kaj se sedaj toliko razburjajo zaradi komunista Lumumbe, niso pa nitj s prstom mignili v primerih junaških generalov Mihajlovića v Jugoslaviji in Maleterja v Madžarski, ki so ju komunisti z izdajo dobili v svoje roke in potem umorili.

Ko je Draža Mihajlović videl, kakšne represalije izvaja okupator nad našim ljudstvom — streljanje po deset talcev za enega padlega nemškega vojaka in sto za častnika — je prekinil z akcijamo proti okupatorju in se

posvetil, poleg borbe proti komunistom, organizaciji in pripravam za končni obračun. Ker je ljubil in ščitil svoj narod, so zaslepljeni zahodni zavezniki prenehali s pošiljanjem vojaške pomoči in odpoklicali vojno misijo, ki je bila v njegovem štabu, in vse to prenesli na komunisto Tita, ki mu ni bilo mar nedolžnih narodnih žrtev, marveč so le-te služile njegovim revolucionarnim ciljem. In ko je leta 1944 Tito poklical na pomoč sovjetske čete, da mu pomagajo na oblast — uradno je to imenoval dovoljenje za prehod sovjetskih čet čez jugoslovansko ozemlje v njihovem prodiranju na Madžarsko — se Draža s svojo vojsko ni smel boriti proti njim, ker so bili tedaj zavezniki zahodnih sil. Zato se je umaknil v Bosno, od koder se je potem maja 1945 vrnil v Srbijo in na poti izdal svoje zadnje povelje kot vrhovni poveljnik.

To kratko povelje izpričuje, kako velik vojak in kako globoko veren duh je bil Draža. Zavedal se je, da trenutno propadamo, da je začasno vse zgubljeno. Toda bil je prepričan, da borba za človeške pravice od Boga dane ne more nikdar biti definitivno zgubljena, da sile pekla ne morejo zmagati nad dobrim. Zato konča povelje z velikonočnim pozdravom:

KRISTUS JE VSTAL!

Slava generalu Draži Mihajloviću, ki se ga bomo vedno spominjali z globokim spoštovanjem!

Tudi danes bomo nadaljevali pot k postavljenemu cilju. Naša borba in naše trpljenje sta za človeške pravice od Boga dani.

Emil Cof

TABOR BORCEV V ARGENTINI

bo v nedeljo, 23. julija, na slovenski Pristavi v Moronu. Po maši bo najprej spominska proslava naših padlih, zatem pa tabor.

Po končanem tabornem zborovanju bo skupno kosilo.

DSPB opozarja vse člane, da je častna dolžnost slehernega borca obisk tabora, kajti v slogi je moč in v življenju v svobodi vsi pogoji za kar najbolj uspešen razvoj naše organizacije.

TRAGEDIJA BALKANSKEGA ORLA

Dne 18. julija bo preteklo 15 let, odkar je bil v Beogradu ustreljen vodja nacionalnega odpora v Jugoslaviji, armijski general Draža Mihajlović. Protikomunistični borci ne moremo tiho mimo tega datuma, saj je usoda generala Mihajlovića tesno povezana z usodo naših borcev in končno: Draža je bil naš komandant in naše upanje.

General Draža Mihajlović se je rodil v Ivanjici 27. aprila 1893. leta. Vstopil je v vojno akademijo in se leta 1912 udeležil bojev proti Turkom. Postal je generalštabni oficir in kot tak vstopil v prvo svetovno vojno. Po vojni je služboval v raznih krajih. Bil je načelnik štaba kraljeve garde, komandant 39. pešpolka, načelnik štaba Dravske divizije, na službi v Vrhovni inspekciji ministrstva vojske in mornarice, vojni ataše v Pragi in Sofiji in načelnik štaba primorske armijske oblasti. Ob pričetku druge svetovne vojne je bil Mihajlović načelnik operativnega oddelka II. Armije. Služboval je v Sloveniji, kjer je bil dobro poznan po svojem protinemškem prepričanju in se je s svojim štabom in z zastavo 41. pešpolka, umaknil na Ravno goro, kjer je nadaljeval in organiziral borbo proti okupatorju. Decembra 1941 ga je jugoslovanska vlada v Londonu postavila za načelnika štaba vrhovne komande in nato za ministra vojske in mornarice. Za svoje delo in zasluge je bil nagrajen z različnimi odlikovanji, med drugimi z: Karadjordjevo zvezdo z meči, Belim orlom z meči in francoskim vojnim križem.

Zasluga Draže in njegovih borcev je, da je bila vsa Srbija popolnoma očiščena komunističnih band. Partizani so se na vse načine trudili in pritiskali na Srbijo, vendar brezuspešno. Šele jeseni leta 1944, ko so v Srbijo vdrle enote rdeče ruske Armade, je partizanom uspelo priti nazaj v Srbijo. Brez Rusov bi se jim to ne posrečilo.

Organizacija odpora pod vodstvom Draže je že v prvem letu zasedla ogromen obseg. Ne samo v Srbiji, pač pa tudi v Sloveniji in drugih predelih Jugoslavije. V Sloveniji je Draža užival ugled, spoštovanje in zaupanje. Ves svobodni svet je občudoval in hvalil Dražine podvige. Zapadni demokratje so smatrali Mihajlovićev pokret za tako važno postavko, da so v njegov štab poslali svoje zvezne oficirje, v cilju koordinacije akcij in dobav bojnega materiala. Mihajlovićev ugled je rastel vse do jeseni leta 1943. Mihajlovićeva akcija je uživala res široko podporo ne samo od naroda doma, pač pa tudi v svetu. Vojaško ga komunisti niso bili v stanju uničiti, kljub vsem nakanam in zvijačam. Zaradi tega stanja so v boj proti nacionalnim elementom posegli Sovjeti in dosegli od Zapada, da je ta priznal Tita in njegove tolpe in jih smatral za enakovredne nacionalnim enotam. Lažna in bombastična komunistična propaganda in sovjetski diplomatski pritisk so uspavali „zaveznike“. Zapad je Mihajloviću in njegovim nacio-

nalnim enotam obrnil hrbet in priznal morilce jugoslovanskih narodov in največje nasprotnike svobode in demokratskega reda. Nacionalisti so bili izdani in zavrženi pod pretvezo, da ne vodijo zadostne borbe proti okupatorju, medtem ko je Tito pripravljen pobijati Nemce, brez razlike na represalije. Kako strašna ironija je to! Mi vemo, tako kot vedo vsi tisti, ki so pazljivo analizirali dogodke med vojno v Jugoslaviji, da je Titova borba bila v prvi vrsti borba proti nacionalnim elementom, ne pa proti okupatorju. S pobitjem nacionalistov so komunisti z lahkoto računali, da bodo uspeli s svojo revolucijo, zato je boj proti okupatorju, s katerimi so imeli dogovore, bil le drugorazrednega značaja.

Usoda Draže Mihajlovića je usoda vseh protikomunističnih borcev. On je bil odžagan tako, kot so bili odžagani ostali protikomunistični voditelji v Centralni Evropi, na rusko zahtevo in pritisk.

Vojna vihra se je končala. Razočaran in prevaran se je Draža umaknil v Bosanske planine. Njegovi borci pa, ki so pri „zaveznikih“ iskali pomoči in pribežališča, so bili z zvijačo v tisočih prodani komunističnim morilcem. Komunisti so pobili na desettisoče borcev, niso pa zajeli Draže, katerega so se še vedno bali. Poslužili so se zvijač in vseh sredstev, da ga odkrijejo in uničijo. Z izdajo so zvedeli za njegov Glavni stan in ga napadli z dušljivimi plini 13. marca 1946. leta. Od plina omamljenega Dražo so prepeljali v Beograd, kjer so proti njemu uprizorili veliko pravno komedijo. Povsem jasno je bilo, kakšen bo zaključek te komedije, saj je sodba bila izrečena že davno prej. Veliko je bilo razburjenja v svetovnem časopisju, veliko anglo-ameriških letalcev se je prijavilo in prosilo, da bi smelo pričevati v Dražino korist. Nikomur ni bilo to dovoljeno, kajti komunisti so dobro vedeli, da bi taka pričevanja vrnila Draži čast, ki mu gre.

18. julija je bil v Beogradu ustreljen prvoborec proti vsej tuji navlaki. Razočaran, prevaran in izdan je odšel na morišče junak in tako sledil tisočem svojih borcev. More se trditi, da je izdaja Mihajlovića del evropske drame, ki se še danes odigrava. Nedvomno je, da so Angleži želeli postati gospodarji Centralne Evrope, ker le tako se da tolmačiti načrt Churchilla za vpad v Ljubljansko kotlino in prodor proti Dunaju. Ta načrt je propadel, nacionalisti so bili zavrženi in oblast je bila položena v roke komunističnim morilcem, gospodarji Centralne Evrope pa so postali Sovjeti.

Padel je junak — ker je bila in je pravica v komunističnih rokah, kajti kako bi sicer mogel biti obsojen tak rodoljub, kot je bil general Mihajlović. Njegov zločin je bil v tem, da je veroval v svojo domovino, namesto, da je padel na kolena pred Moskvo in njihovimi hlapci. Draža je mrtev, preživeli borcem pa bo vedno ostal v častnem spominu, ostal simbol junaštva in ponos bodočim rodovom. Slava mu!

Inga-Francesca Grum — USA

KLOFUTA V OBRAZ PRAVICI

Głst. ppolk. Karlo Novak

V Beogradu se odvija film komunistične pravice. Kot žrtev mora sedaj sedeti na zatožni klopi junak in mučenik, nosilec jugosl. ravnogorske misli, poosebljenje zvestobe kralju, Jugoslaviji in zaveznikom, danes zapuščen in prevaran od premnogih, general Draža Mihajlović.

Proces se še razvija po že znani in dobro preizkušeni sodni tehniki kompartije. Toda že sedaj padajo v oči dejstva, ki mečejo čudno luč na vprašanje: „Kdo je ta, ki predstavlja osebo glavnega obtoženca? Ali je to v resnici gen. D. M. z dušo in telesom?“

Po komunističnem sporočilu je bil gen. Draža Mihajlović ujet dne 13. marca 1946 skupno z 11 spremljevalci, ne da bi povedali podrobnosti, kje, kako in od koga je bil ujet ter kdo so bili ti spremljevalci. Malo pa je verjetno, da ne bi komunisti ujetje svojega glavnega nasprotnika proslavili z vsemi mogočimi detajli in slavonspevi onim komunističnim voditeljem, ki jim je uspelo ujeti tega osovraženeža in nevarnega nasprotnika. Namesto vsega tega molk!

Dalje. Od dneva takozvanega zajetja pa do začetka procesa (13. III.—10. VI. 1946) so minili trije meseci in v tem času je bil obtoženi zaslišan po metodah NKVD in OZNA. Razen tega je komunistična propaganda vedno trobila, da ima številne dokumente o delu in izdaj-

stvu gen. Draže Mihajlovića in njegove organizacije. Kako je po vsem tem mogoče, da se je po trimesečnem zaslišanju in kljub tolikim dokumentom sestavila za ta najbolj paradni proces Titovcev tako neinteligentna in zmešana obtožnica, ki vsebuje toliko nesmiselnosti in lažnih trditev? Tu nekaj ni v redu!

Potem pa sam potek zasliševanja. Vsi, ki so osebno poznali gen. Dražo Mihajlovića, ga poznajo kot umirjeno osebo visoke inteligence. Ali je zato mogoče, da more ta človek dajati poleg nekoliko duhovitih odgovorov tako nesmiselne odgovore v svojo škodo in to celo v stvareh, ki so dovolj dobro znane, ne samo njemu, ampak tudi komunistom, zaveznikom in širši javnosti? In vse to v vprašanjih, kjer govori resnica v njegovo korist!

I. Obtožnica

Točka „g“ glasi: „U Sloveniju se upućeje major Novak, koji u saradnji sa Quislinškim belogardistima i slovenačkim četnicima organizuje takozvanu plavu gardu“.

V tej točki je toliko neumnosti in netočnosti, da se ne najdem niti jaz, ki iz prakse dovolj dobro poznam odličja komunistične „resnicoljubne“ propagande. Ker pa se te neumnosti in laži ponavljajo tudi pozneje, bom na vse to skupno odgovoril.

* Pričujoči članek je K. I. Novak napisal za Glas Jugoslavije, leto I., štev. 16, str. 3—6, leta 1946. Ponatiskujemo ga, ker takrat nj dosegel vseh emigrantov.

Točka 11.: „Mihajlović je uputio jednog svog oficira u Sloveniju za organizaciju Slovenaca protiv NOP i on je tamo sa Slovencima uspeo da organizuje pokret, poznat pod imenom „plava garda“, koji je otvoreno saradjavao sa okupatorom. U toku 1941 i prvih nekoliko meseci 1942 ovaj oficir sakupio je sve četničke odrede i ostale Slovence-borce protiv NOP i stavio ih pod svoju komandu odnosno komandu Draže Mihajlovića, iako su ovi otvoreno saradivali sa okupatorom i pomagali ga u svojim akcijama protiv NOP“.

Res se je teško znajti v tem labirintu laži in zmešnjav, toda jaz bom to vseeno poskušal storiti, sklicujoč se na priče o organiziranju Mihajlovičevega pokreta v Sloveniji l. 1941. To pa ne samo na one, ki so ostali pokretu zvesti kakor Vekoslav Bučar, ki je bil v začetku leta 1942 od italijanske policije aretiran in poslan v koncentracijsko taborišče, kjer je ostal ves čas do italijanske kapitulacije, ampak tudi na one, ki so Mihajlovičev pokret izdali, kakor takratni polkovnik in sedanji komunistični general Avšič, bivši kralj. ban in minister ter sedanji Titov minister Drago Marušič, ter bivši kraljevski ban in minister, pod Titom pa kraljevski namestnik ing. Dušan Serbec. Dalje se bom skliceval na takratne moje sodelavce in poznejše sovražnike (ker pač nisem hotel izdati kralja in Dražo Mihajlovića): Borisa Kidriča, ki je postal pod Titom predsednik vlade LR Slovenije in je danes minister trgovine v jugoslovanski centralni vladi ter sedanjega Titovega predstavnika v UNO Aleša Beblerja, ki je nedavno dobil pred vsem svetom tako divno

sprichevalo o svojem lepem vedenju. Vse te priče: Bučar, Avšič, Marušič, Serbec, Kidrič in Bebler točno vedo, kako je bil postavljen temelj organizacije Draže Mihajlovića v Sloveniji, ker smo takrat še sodelovali: pa tudi gen. Draža Mihajlović ve natančno, da so bili o tem komunisti informirani tako z moje kakor z Avšičeve strani. Zakaj bi gen. Draža Mihajlović dajal pri zaslišanju v tem pogledu netočne izjave, ko vendar tudi javnost, ki je bila v tem vprašanju zainteresirana, natančno pozna resnico? Zakaj bi gen. Draža Mihajlović zamolčal podatke, ki so v njegovo korist in ki mečejo temno senco na značaj gotovih oseb iz vrst njegovih nasprotnikov?

Toda preidimo na stvar. Predvsem gen. Draža Mihajlović ni poslal v Slovenijo nobenega od svojih oficirjev. Pač pa sta šla k njemu iz Slovenije in to z vednostjo vodečih slovenskih komunistov ter financirana od oseb, ki so pozneje prestopile h komunistom, polkovnik Rade Avšič in major Karlo Novak, ki sta dobila od gen. Draže Mihajlovića pismena pooblastila za organiziranje edine kralj jugoslovanske vojske v Sloveniji, in to Avšič kot prvi Mihajlovičev komandant, Novak pa kot načelnik štaba. Dobljena naloga je bila izključno samo protiokupatorska in gen. Draža Mihajlović je tudi potrdil in za bodočnost odobril dotakratno sodelovanje s komunisti, seveda s potrebno mero previdnosti. Naša naloga torej v ničemer ni bila protipartizanska.

Denar za Avšičevo in moje potovanje v Srbijo na Ravno goro sta dala na razpolago Marušič in Serbec v upanju, da bosta s pooblastili njunega kandidata Avšiča dobila

odločujoči vpliv nad komunisti v OF ter tako postala vodji pokreta. Torej intriga proti komunistom, toda ne od strani gen. Draže Mihajlovića in moje, marveč od strani Avšiča, Marušiča in Serneca, ki so sedaj njihovi ponižni sluge.

Po najini vrnitvi iz Ravne gore v Ljubljano sem imel dva sestanka z B. Kidričem in pri obeh je bil navzoč z moje strani V. Bučar, s komunistične pa V. Möderndorfer. Na teh sestankih ni prišlo do sporazuma, ker se je Kidrič najodločnejše in z grožnjami protivil kakršnemu koli organiziranju kralj. jugosl. vojske v Sloveniji, kljub garantiranemu sodelovanju med Mihajlovićeve in partizani ne glede na žalostne dogodke v Srbiji, kjer so partizani izdajalsko prelomili z Dražo Mihajlovičem sklenjeni dogovor. Ker pa komunisti kljub mojim ponovnim zahtevam in od njih prejetim obljubam niso hoteli prenehati z začetno lažno propagando proti Draži Mihajloviću, sem v januarju 1942 prekinil vse zveze s komunisti ter o tem obvestil gen. Dražo Mihajlovića, ki je polkovnika Avšiča razrešil dolžnosti ter poveril meni nadaljnje organiziranje naše vojske v Sloveniji.

Marušič, Sernec in Avšič so izdali gen. Dražo Mihajlovića ter popolnoma prestopili na komunistično stran, pri čemer pa Avšič na Dražino zahtevo ni hotel vnesti svojega pooblastila, ampak se ga je še nadalje posluževal ter tako delal zmedo med aktivnimi oficirji, ki jih je pridobil za OF z obljubami v pogledu položaja. Še več! S tem pooblastilom je varal tudi narod ter sklicujoč se na gen. Dražo Mihajlovića celo zapovedal mobilizacijo za partizane. Zaradi tega mu je leta 1942 naša

vlada odvzela čin, kar je bil objavil tudi londonski radio. Toda za storjene izdajalske usluge ga je Tito povišal v generalštabnega generala, ko je predhodno izpremenil svoje ime Rade v Jaka.

Ko sva leta 1941 dobila z Avšičem nalogo delati v Sloveniji, tam niso obstojali nikaki slovenski četniški odredi niti bela garda in zaradi tega v sodelovanju z njimi nisem mogel organizirati plave garde. Saj pa to tudi ni bila moja naloga, ker mi je ta velevala organizirati edinice kralj. jugoslov. vojske. Ime „plava garda“ so si pozneje izmislili komunisti za edinice naše vojske. Še pozneje pa so se tega imena posluževale tudi Quislinške organizacije, ker so se pač eni in drugi bali avtoritete in vpliva imena „Mihajlović“ na narodne mase. Toda to je bilo šele leta 1943 in ne že 1941!

V Sloveniji tudi nikdar ni bilo Narodno - osvobodilnega pokreta (NOP), ampak je obstojala popolnoma samostojna OF, katere gesla sta vse do konca leta 1943 bili: „Nikdar več Jugoslavije!“ ter „Pravica do samoodločbe slovenskega naroda, vključno pravice do odcepitev“. „Tudi se ni vedelo za Tita. Zato se torej nihče ni boril proti NOP, a do sredine leta 1942 se tudi nihče ni boril proti slovenski OF in partizanom vobče. Gen. Draža Mihajlović torej ni mogel nikomur dati naloge boriti se proti nečemu, kar ni obstajalo. Sicer pa naj predloži Avšič režiserjem beograjskega procesa svoje pooblastilo, ki ga je leta 1941 dobil od gen. Draže Mihajlovića. Iz njega bodo lahko jasno videli protiokupatorske cilje in nikakšne protipartizanske naloge. Zato, naprej večni dezertar Avšič, naprej ti, ki

si pobegnili iz svojega polka v času vojnih operacij aprila 1941, ki si dezertiral iz organizacije Draže Mihajlovića ter ga izdal in ki bož izdal tudi komuniste, če te ne bodo že prej postavili pred kakšen proces, kjer te bodo tvoji komunistični delodajalci sodili in obsodili za kar koli že.

Kdo je torej ta oficir, ki je bil poslan v Slovenijo? Zakaj v točki 11 obtožnice ni povedano, da je bil to pravzaprav njihov Avšič? Saj se komunisti vendar ne sramujejo izdati grdih poslov Avšiča, Marušiča in Serneca, ko vendar ta trojka ni prav nič občutljiva zaradi svojega kameleonstva. Ima zelo debelo kožo še iz časov predvojne Jugoslavije. Verjetno komunisti smatrajo, da še ni napočil čas, da se to izdajalsko trojico stavi pred njihovo sodišče. Toda zakaj gen. Draža Mihajlović ne bi tega povedal javnosti?

Če sem pa ta tajinstveni v Slovenijo poslani oficir jaz, potem so me moji komunistični nasprotniki predcenili. Jaz na žalost nisem nikdar uspel zbrati vseh slovenskih protikomunističnih borcev ne pod mojo komando in ne pod komando gen. Draže Mihajlovića. Najmanj pa se mi je moglo to posrečiti leta 1941 in v začetku leta 1942, ko takih borcev v Sloveniji sploh ni bilo! Kar se tiče vaških straž (po partizanski terminologiji bela garda), te nikdar niso bile ne pod mojo ne pod komando Draže Mihajlovića in ki kljub mnogim vabilom in poskusom niso hotele pristopiti v kralj. jugosl. vojsko. Slovenskih četnikih odredov pa ni bilo treba stavljati pod mojo komando, ker so ti odredi bili sestavni del kralj. jugoslov. vojske. Te sem organiziral jaz ter so logično bili od

vsega početka pod mojo komando odn. komando Draže Mihajlovića. Izvrševali so vse zapovedi, ki sem jih dobil od svoje vrhovne komande v Jugoslaviji in vsak trenutek so bili poleg njihove neposredne kolaboracije z zavezniki, popolnoma na mojo razpolago.

Ti četniki (po partizanskem imenovanju plava garda) pa niso nikdar sodelovali z okupatorjem in tudi niso napadali partizane, temveč so se pred njimi samo branili in to brez pomoči ali pa bele garde. Še več! V skladu z razvojem dogodkov na splošnem bojišču ter zavezniške propagande so imeli vsi kralj. jugoslovanski odredi v Sloveniji mojo izrečno zapoved, da se izogibajo vsaki borbi proti partizanom. Zaradi tega sem bil jaz osebno tako od javne kakor od podtalne quislinške propagande proglašen za zaveznika komunistov. Moj namestnik kap. Lesjak pa je iz istih razlogov padel od quislinških pušk.

Moja osnovna linija na podlagi od gen. Draže Mihajlovića dobljene naloge je bila:

1. Z gverilskimi in sabotažnimi akcijami, propagando in obveščevalno službo sodelovati z zavezniki v borbi proti skupnim sovražnikom.

V tem smo v Sloveniji popolnoma uspeli ter smo zato dobili priznanje in čestitke in zahvale od zavezniškega poveljstva v Kairu.

2. Pripravljati se in organizirati edinice za odločilno akcijo, kadar bo zato prišlo povelje od gen. Draže Mihajlovića. Napram partizanom zavzeti negativno stališče, toda izogibati se vsaki napadalni borbi z naše strani. Da bi se pa tudi partizane prisililo do takega ravnanja, sem

težil za tem, da bi pridobil za nas vaške straže, s čemer bi postali dovolj močni, da partizani ne bi mogli računati na uspeh za slučaj, če bi nas hoteli napasti.

V tem na žalost nisem uspel.

Kar se tiče pridobivanja vaških straž za nas, pripominjam, da so jih stalno poskušali pridobiti tudi partizani, pri čemer so se posluževali celo imena angleškega majorja Jonesa.

Na podlagi vséga dosedaj iznesenega trdim, da je obtožnica proti Draži Mihajloviću lažna, netočna, zmešana in brezmiselna. To pa ne veva samo general Draža Mihajlović in jaz, to vedo prav dobro tudi komunisti Kidrič, Bebler, Marušič, Serbec in Avšič, ki so sedaj vsi v Jugoslaviji na visokih položajih.

Vprašam se, kako je mogoče, da je obtožnica proti Draži Mihajloviću, ki bi morala predstavljati za komuniste slovesno potrditev njihove dolgoletne propagande, vsaj v pogledu Slovenije, sestavljena na tako neinteligenten način, da mora to vsem, ki vsaj malo poznajo stvarna dejstva, takoj pasti v oči?

Dalje: kako bi mogel gen. Draža Mihajlović v svojem predhodnem trimesečnem zaslišanju dati v pogledu Slovenije izjave, za katere vedo tako on kakor komunisti in ostale žive priče, da ne odgovarjajo resnici in da so v očitnem nasprotju z vsemi znanimi dejstvi.

Kako to, da v svojem dolgem predhodnem zaslišanju v svrhu sestave obtožnice gen. Draža Mihajlović ni izpovedal stvari, ki ne bi bile samo njemu v korist, ampak tudi na škodo njegovih tožilcev, če za časa zasliševanja res ni bil mučen.

II. Iz javnega zasliševanja na procesu

Odgovor gen. Draže Mihajlovića, da ni nikdar zapovedal borbe proti okupatorju, ni točen. Jaz, ki sem bil do konca leta 1943 merodajni predstavnik pokreta gen. Draže Mihajlovića v Sloveniji, trdim, da sem za časa svojega udejstvovanja v pokretu prejel več povelj za akcijo proti okupatorjem. Mislim, da gen. Draža Mihajlović vsaj v tem oziru ne bi mogel dati odgovora proti samemu sebi.

Gen. Draža Mihajlović kot generalštabni oficir ne more deliti napadov na gverilske in frontalne. To je partizanska in tudi brezmiselna terminologija.

Gen. Draža Mihajlović ne bi mogel trditi, da je v drugi polovici meseca novembra 1941 imel premirje z Nemci in partizani ter da se je z Nemci celo sestajal. Takrat sva z Avšičem bila na Ravni gori in govorila sva z angleškim kapitanom Hudsonom. Partizanski napadi proti četnikom na Ravni gori pa so se v tistem času vršili v polnem obsegu.

Kar se tiče Nemcev, ve Avšič zelo dobro, kakšnih načinov in potov sva se morala posluževati, da ne bi padla Nemcem v roke. V slučaju kakšnega sporazumevanja z Nemci, bi to bilo enostavnejše, ker bi se bila mogla gibati odkrito in brez skrbi. Razen tega sva se komaj še izmuznila iz obroča Nemcev, ki so pripravljali ofenzivo na Ravni gori. V tej ofenzivi so komaj par dni pozneje zažgali hišo pok. vojvode Mišića, na Struganiku ter ujeli in ustrelili majorja Mišića in Preglja, ki sta bila oba oficirja gen. Draže.

Na vprašanje: „Koga ste poslali

v Slovenijo?" gen. Draža Mihajlovič znova ne omenja Avšiča, Verjetno, da ne bi komuniste spravil v neprijeten položaj...

Vse to mi zbuja slutnjo, da oseba, ki sedi na zatožni klopi, ni resnični gen. Draža Mihajlovič, vsaj ne duševno. Potegovanje obtoženca za sodniki, da končno na večkrat stavljena vprašanja odgovarja tako, kakor zadovoljava sodnika, mi daje vtis, da obtoženi v predhodnem zaporu še ni bil dovolj pripravljen za proces, ali pa da ni imel dovolj časa naučiti se vseh odgovorov na pripravljena vprašanja.

Sploh je vsa režija procesa nekako zmedena.

Tudi tisto koprcanje in prepiranje branilcev s sodniki, je pretirano

„herojsko“ za navadnega državljana Titove Jugoslavije. Kdo bi smel pred očmi vsemogočne OZNE resnično braniti gen. Dražo Mihajloviča? Kje bi tak človek končal, če njegovo postopanje ne bi bilo naročeno od režiserjev procesa v cilju, da se pokaže javnosti „pravičnost“ komunističnih sodišč?

Ne Titovo, ampak edinole mednarodno sodišče bi moglo pravilno osvetliti junaško življenje in delo gen. Draže Mihajloviča. To pa, kar se v Beogradu dogaja, je tragikomedija, kjer so tožniki, sodniki, priče, branilci in morda celo sam „obtoženi“ komunisti ali njihove lutke, kajti

„preveč gnilega je
v državi partizanski“!

GRADIVO K PRISEGI

k članku B. F. in dopisu EC

Nedvomno nas vse zanima tista tako kočljiva zadeva o domobranski prisegi. Zelo primerno je zato bilo, da se je g. B. F. drznil spraviti vso stvar v javnost in s tem seveda v nujno debato, če ne polemiko, zakaj prav gotovo ne moremo pričakovati, da bi bilo stvar mogoče razjasniti z nekaj mislimi.

Prav tako pa se tudi ne da v nekaj stavkih prav olimpijsko zavreči tak „napor“ kot „jalov in... v smislu Slovenskega doma in Goebbelsovih glasil“, kot je to hotel storiti g. EC. In ravno k njegovi pripombi si drznem še jaz nekaj zapisati.

Razumljivo je, da akcija zbudi reakcijo in da ta navadno skoči iz ene skrajnosti v drugo: to se je zgodilo po mojem tudi v tem primeru. Gospod EC še daleč ni našel srednje poti, ki bi bila potrebna; prav gotovo je ne bo s takim načinom pisanja!

I. — Ali se Vam ne zdi, da sta že prva dva stavka pretirana in neresnična? — Ni res, da bi se vsak zločin dal opravičiti z zgledi iz svetega pisma! Če sveto pismo kdaj piše o zločinih, jih s tem še ne odobrava; tudi ko bi kaj takega kazalo, bi bilo to samo navidez, za

površne butice ali zlonamerne aprioriste. In da je vsako trditev mogoče podpreti z logiko in silogizmom? Ali je gospod EC popoln skeptik ali pa ne ve, kaj je logika!

II. — To zadnje bi človek sodil, ko bere naslednji stavek, ki naj bi bila dilema: ali — ali. Toda, da je taka dilema popolna, mora biti res prava alternativa, ki dopusti le dve možnosti in izključi vse druge. Gospod EC je sam uvidel, da je v življenju kaj malo takih primerov; življenje je hvala Bogu bolj pestro, kot pa bi si to želeli, zlasti ljudje ozkih obzorij (ki pa se resda na žalost prevečkrat imenujejo demokrate).

Gospod EC pravi, da je bila prisega „ali resnična vez za boj proti nemu zločincu s pomočjo drugega, ali pa hinavska izjava“. Mislim, da je jasno, da so se domobranci resnično v vesti hoteli vezati na nekaj. Vprašanje je, na kaj. To pa je zmerom odvisno od namena in besedila. Seveda je besedilo treba umevati tako, kakor so ga tedaj umevali, ne kakor danes nam zveni ali bi kdo želel, da bi pomenilo (in med njimi najbolj komunisti, ki ga prav zaradi tega izrabljajo). S tem pa je jasno, da je dana neka tretja možnost med obema drugima, ki jih priznava gospod EC.

Ob tem nastane vprašanje dopustnosti prisega. Mora upoštevati več stvari. Navadno naštevajo: to, da je resnična; to, da tisto smem trditi (ali obetati); to, da je preudarna (imam zadostni razlog, da kličem Boga za pričo).

Gospod EC bi moral vedeti, da nisem vedno dolžan povedati vse resnice (včasih je celo ne smem!); da včasih, če imam razlog, smem celo izreči dvomje, ki bližnjega nujno zavede v zmoto; in da tako dvomje smem mirno priseči s prisego! Seveda bo morda trdil, da to ni najbolj odkritosrčno, moško, junaško, krščansko in podobno; gotovo je razumno, s tem pa dobi tudi vse druge naštete pridevke.

Gotovo so domobranci imeli razlog, da so prisegli na tako „hinavsko izjavo“, ki pa ni bila hinavska, ampak je bila resnična obveza za skupni boj proti komunizmu. In čisto gotovo so se obvezali le na toliko, na kolikor so se po vesti smeli kot katoličani in Slovenci in mnogi še kot zapriseženi člani kraljevske vojske v domovini. Da je šlo za zvezo z enim zločincem proti drugemu? Gospod naj ve, da tudi danes vsi podpiramo „zahodno stvar“ samo kot manjše zlo — sicer pa odločno obsojamo kapitalistični sistem, ki v njem vlada, z njegovo gnilo navidezno krščansko družbo; ali nam bo jutri očital, če se bo kdo izmed nas z ameriškim orožjem v rokah boril zoper komunizem? Ali ne kriči že danes ves komunistični svet zoper yankeejevski imperializem in obsoja kubanske borce za svobodo, češ da so kolaboracionisti, predanci, izdajalci...? Zgodovina se ponavlja.

III. — Ne bi si potemetakem upal trditi, da je prisega „najbolj nesrečno, če že ne najbolj sramotno dejanje slovenskih domobrancev“. Da je bilo pravilno, tega nihče, ki je pri zdravi pameti, ne bo trdil, če „pravilno“ umeva v smislu: pametno, primerno, potrebno, nujno.

Ce pa umeva v smislu moralne dovoljenosti, potem je bilo pravilno — a prav zaradi razmer, ki so to narekovale; med glavnimi razlogi je seveda sila. A sila ne odvzema krivde niti veljavnosti dejanja, le opravičuje dejanje samo, to, da je do dejanja sploh prišlo. In v tem ima gospod EC prav, kakor ima tudi prav, da vztraja na tem, naj bi o tem takoj pisali tisti, ki so imeli neposredno opravka pri tej prisegi, kakor tudi tisti, ki bi bili morali imeti — pa so molčali in reševali kožo in „čast“.

IV. — Glede mednarodnpravnega vidika se mi zdi, da se gospoda B. F. in EC preklata za oslovo senco. Ali ne bi bilo boljše, ko bi kdo pogledal v nürnberške arhive in razsodbe, pa bomo zvedeli iz dokumentov (ki jih gospod EC tako upravičeno zahteva), pri čem smo. Toda: ali so bili partizani zgolj tolpe ali pa legitimni borci za svobodo, to pozitivno pravno stališče silno spremeni; zato je nujno važno vedeti, če so jih od začetka smatrali za take, in od kdaj so jih, če jih spočetka niso; to bi upravičilo nastop domobrancev, ne kot redne vojske, ampak kot mednarodno dovoljenih policijskih čet za red in mir v svoji zasedeni deželi, na kar so se sami sklicevali. (Spet: potrebujemo natančno navedbo zadevne odločbe haaške konvencije).

Tega seveda gospod EC ne bo razumel, ker kaže, kot da ne zna razlikovati med pravnim priznanjem kake vlade (kot n. pr. kitajske komunistične) in sprejetjem dane realnosti (n. pr. komunistične Kitajske). Če bi ZDA n. pr. nehale priznavati pravno neodvisnost baltških republik, potem bi to pomenilo, da je popustila politiki izvršenih dejstev. Z drugo besedo: gospod EC ne razlikuje med tako važnima pojmomoma kakor sta vsem znana „de iure“ in „de facto“. Ko bi gospod EC živel v Ameriki, bi lahko vdel, da so Amerikanci manj pragmatisti (na srečo!), kakor pa hoče biti on.

Vendar v bistvu ne gre zato, kaj pravi mednarodno pravo, ki je menljivo in podvrženo zmoti, celo krivici. S kakšno pravico so obsodili naciste v Nürnbergu in bodo Eichmanna v Izraelu, če tako vztrajajo na pravnem pozitivizmu in ne priznavajo naravnega prava? Za nas je važno, kaj pravi naravno pravo in kaj pravi končno tudi Cerkev, oz. kaj so tedaj o tem sodili tisti, ki so pristali na tako besedilo prisege. Zato bi bilo primerno, ko bi o tem spregovoril besedo tudi moralist — najbolj poklican je gotovo g. prof. dr. Ignacij Lenček — kakor jo je že jurist gospod B. F. Na vsak način pa je gotovo, da do danes še nisem zasledil v komunističnih časopisih kake resne zavrnitve domobranske prisege z razlogi take vrste, kot jih gospod EC zahteva za njeno upravičenost; oz. gospod EC je najbrž prvi, ki je tako temeljito kratkomalo odrekel vsako upravičenost te prisege s stališča mednarodnega prava, in, kar je še hujše, naravnega prava in območja zasebne vesti. Zakaj edini razlog, ki ga dopusti, sila, ne upravičuje take prisege, če bi jo bilo umeti dobesedno in kot pravo obvezo, še manj pa, če bi šlo za „potrditev zavezništva z zavestjo, da nihče te vezi ne bo spoštoval“.

Dr. J. R. — Buenos Aires

POSLANSTVO SLOVENSKEGA IZSELJENCA

Slovenec, ki je zapustil domovino zaradi svojega krščanskega in demokratskega prepričanja, ki je torej takozvani politični emigrant, ima v tujini svoj določen cilj, ki je: **vrniti se domov in po povratku domovino na novo urediti**. Tega cilja pa ne bo dosegel brez dela in truda. Nasprotno, vse svoje sile bo moral porabiti za to, da ustvari pogoje za povratek in da pripravi načrte za novo ureditev domovine.

Vrniti se domov

Ali je res samo to naš cilj: vrniti se domov? Zakaj ne bi bil naš cilj prilagoditi se čimprej tujim razmeram in iz tujine napraviti domovino? Da, mnogi so, ki tako mislijo in tudi tako delajo; ki so pretrgali vsak stik z domovino; ki svojih otrok ne uče več slovenskega jezika; ki jim je misel na domovino že nadležna. To so tisti, ki se ravna po tistem znanem rimskem izreku „Ubi bene, ibi patria“ (Kjer je dobro, tam je domovina). Toda to so izjeme. Večina slovenskih izseljencev je še zdrava. Večini je domovina mati, ki je nikdar ne moreš pozabiti in ki jo ljubiš, čeprav bi bila revna, stara in vsa zgubana. Kajti ta ljubezen do matere in do domovine je človeku od Boga položena v srce. Lahko rečemo, da je še vedno večini slovenskih političnih izseljencev končni in bistveni cilj — povratek domov.

Vse naše delo v tujini mora služiti temu cilju. Vse naše prizadevanje, vse naše zasebno in javno delo, vse naše žrtve, vsi naši šolski tečaji, vsi naši domovi, vse naše organizacije — vse to služi enemu cilju: ohraniti v izseljencih slovensko zavest in gorečo ljubezen do domovine, tako gorečo, da bomo — takoj ko bo to mogoče — pohiteli vsi srečni v njeno naročje in vse storili, da se ji bo boljše godilo, kot se ji godi sedaj.

„Da, to drži za starejše,“ bo kdo ugovarjal, „in za tiste redke, ki še niso utonili v amerikanskem materializmu, toda mlajši rod nima in ne bo imel več tega cilja. Mlajši rod je tukaj našel svojo domovino in zato po stari domovini svojih staršev ne hrepeni.“

Ta ugovor deloma drži, deloma pa tudi ne. In če drži, drži po krivdi staršev in nas starejših, ki nismo znali v duše svojih otrok zakoreniniti narodne zavesti in ljubezni do domovine. Vprašam: ali smo Slovenci slabši n. pr. od Ircev in Judov? Ko je postala Irska svobodna (in za njeno osvoboditev so se Irce borili stoletja doma in izven domovine), so se velike množice Ircev vrnile domov. Glede Judov pa smo sami žive priče, kako so se selili in se še selijo v puščavsko Palestino, katere niso zapustili pred nekaj desetletji, ampak pred skoraj dvatisoč leti.

Če Slovenci ne zmoremo tega, kar so zmogli Irce in Judje, potem že danes prenehajmo z vsem javnim delom. Je škoda časa, denarja in truda, da bi vzdrževali slovenske šolske tečaje, če se bo naša mladina brezpogojno in brez izjeme potujčila; je škoda zidati društvene domove, ako jih bodo čez nekaj let prevzeli tujci.

Kdor ima še kaj vere v slovenski narod, bo vse storil, da dosežemo cilj: da se vrnemo domov in sicer kot svobodni ljudje v svobodno domovino, ki jo bomo na novo uredili po krščanskih in demokratičnih načelih.

Osvoboditev domovine

Povratak v tako domovino — svobodno, krščansko in demokratično — pa bo mogoč samo tedaj, ko bo domovina osvobojena sedanjega komunističnega režima. Osvoboditev naše zaslužnjene domovine je torej pogoj za dosego našega cilja.

Kdor posluša slovenske izseljence in bere njihove časopise, bo videl, da so vsi (z eno samo osamljeno izjemo) mnenja, da je naša prva in glavna naloga: storiti vse, kar je v naši moči, da bo postala domovina čimprej resnično svobodna. To n. pr. neprestano poudarja v vseh svojih govorih in številnih člankih dr. Miha Krek, predsednik Narodnega odbora za Slovenijo. Naj navedemo tu besede iz njegovih novejših člankov: „Trdnjavo komunizma je treba najprej in predvsem zrušiti, predno bo mogoče postaviti tja v staro domovino kakršno koli svobodno državo“ (iz članka „Gradimo osvobojenje“, Ameriška domovina-Slovenija 22. VIII. 1960). „Resnično bi rad poudaril potrebo po osnovni dobri volji vseh tistih svobodnih Slovencev, ki jim je sedanja žgoča naloga — osvobojenje Slovenije iz sedanjega oklepa komunistične diktature — sveta stvar in dolžnost (iz članka „Bodimo dobre volje“, Svobodna Slovenija 29. XII. 1960). Podobno je napisal v Slovenski poti (leta VIII, šte. 1-2) Pavle Verbič: „Politična emigracija se mora prizadevati za osvoboditev zaslužnjene naroda in pripravljati načrte za ureditev in uspešno zagotovitev pridobljene svobode.“ Vsi slovenski javni delavci smatrajo osvoboditev domovine za prvo nalogo slovenske emigracije.

Kaj moremo storiti?

Vprašanje je, ali moremo mi, slovenski izseljenci, kaj koristnega storiti v borbi zoper komunizem, ki je podjarmil našo domovino.

Prav gotovo je, da moremo napraviti marsikaj uspešnega. Seveda ne na ta način, da se medsebojno napadamo, da si grozimo, da si vse mogoče stvari očitamo, da sumničimo, sovražimo, žalimo, obrekujemo itd., ampak tako, da v iskreni edinosti in z dobro voljo, ki ne pozna nobene druge tekme kot tekmo v plemenitosti ter s požrtvovalnim in navdušenim naporom nepresano dopovedujemo vsem svetu resnico o komunizmu, resnico o razmerah doma in sploh za železno zaveso, resnico o delovanju komunizma v državah, kjer živimo, kajti v vseh teh državah še vedno vlada velika slepota.

Nihče ni bolj poklican in bolj primeren kot mi, da govorimo in pišemo o komunizmu. Mi smo ga okusili na lastni koži, mi ga poznamo v vsej njegovi globini. Vsak Slovenec, zlasti pa še izobraženec, vsak, kdor ima dar govora in pisanja, mora govoriti in predavati o komunizmu, tej najhujši bolezni, kar jih je človeštvo kdaj doživelo. Kdor zna pisati, mora priobčevati članke o njem. Potrebno je priti v stik z vsemi vplivnimi

krogi — s cerkvenimi, političnimi, kulturnimi, gospodarskimi, vojaškimi, delavskimi itd. in jih poučevati, jim odpirati oči in prepričevati.

Vsakdo izmed nas mora smatrati za svojo dolžnost, da je apostol in borec. Preje smo se na terenu borili s puško zoper rdečega sovraga, sedaj moramo borbo nadaljevati „z uma svetlim mečem“, vsak po svojih sposobnostih in močeh. Pa si izprašajmo vest: ali res vsakdo stori vse, kar bi mogel storiti. Ali se ne zapiramo vse preveč vase in v svoj domači in prijateljski krog? Ali se nismo že naveličali borbe, čeprav ta še ni končana, in se vse preveč predajamo lagodnemu življenju v prepričanju, da bodo drugi brez nas, toda za nas, opravili osvobojenje naše domovine (če nismo povratka domov že sploh izbrisali iz svojih želj in načrtov)?

Koliko jih je n. pr., ki delajo v mednarodnih organizacijah, ki obiskujejo mednarodne kongrese in nas tam predstavljajo? Prav malo jih je in še tem mnogi mečejo polena pod noge.

Pokojni urednik France Kremžar je večkrat ponovil naslednje geslo: „Najprej je treba dobiti bitko s komunizmom.“

Resnično, najprej je treba dobiti bitko s komunizmom. Potem bomo šele lahko dosegli svoj cilj — povratek domov — in šele potem bomo skupaj z dobrimi rojaki doma pomagali pri novi ureditvi domovine, za katere ureditev pa moramo že sedaj pripravljati načrte.

S. Č., Argentina

NAŠE SOCIALNE ZAHTEVE

Dne 1. maja 1961 — na praznik sv. Jožefa Delavca — je Družabna Pravda v Buenos Airesu na slovesni proslavi 70-letnice enciklike „Rerum novarum“ in 30-letnice enciklike „Quadragesimo Anno“ sprejela naslednjo socialno izjavo:

Slovensko socialno krščansko gibanje, ki ga danes v svobodnem svetu predstavlja „Družabna Pravda“, postavlja na podlagi papeških socialnih okrožnic „Rerum novarum“ in „Quadragesimo Anno“ in v duhu splošne deklaracije Združenih narodov o človeških pravicah ter vzporedno z izjavo Narodnega odbora za Slovenijo, ki je bila objavljena za praznik Vstajenja 1960, naslednje zahteve za socialno ureditev naše domovine:

1) Središče socialnega reda bodi človek z vsemi pravicami in dostojanstvom, ki mu po naravnem pravu pripada, da bo imel učinkovito možnost uživati vse osnovne svoboščine, od katerih poudarjamo zlasti svobodo vere in prepričanja, govorjene in tiskane besede ter združevanja; svobodo strokovnega, stanovskega in gospodarskega uveljavljanja; svobodo zasebne pobude, imovine in izbire dela. — Izkoriščen ne sme biti ne po sočloveku ne po družbi. Prisilno delo in obvezna združevanja nasprotujejo človeškemu dostojanstvu in načelu svobode.

Človeško delo ima prednost in večjo vrednost kot mrtvi kapital; zato pa čisti dobiček, ki je produkt dela in kapitala, ni izključna last podjetnika niti države. Večji del čistega dobička pripada delavcu.

Lastnina naj bo podružabljena samo tam, kjer je to za blaginjo skupnosti nujno potrebno.

2) Delavec — ročni ali umski — mora zaslužiti najmanj toliko, da bo primerno živel in da si bo mogel nabaviti vse to, kar je potrebno za duhovno in telesno življenje in da mu bo ostajalo toliko, da si bo lahko zgradil lastni dom in prihranil nekaj premoženja.

Delavec mora imeti plačan počitek ob nedeljah in zapovedanih cerkvenih in državnih praznikih ter mora imeti zjamčen letni dohodek, ki naj se ob koncu leta dopolni z eno mesečno plačo. V primeru prenehanja službenega razmerja pripada delavcu odškodnina, ki znaša najmanj eno mesečno plačo za vsako leto službovanja.

Stavka je dovoljena, ko so bile izčrpane vse možnosti za mirno poravnavo.

Delavcu naj se omogoči stvarna udeležba na upravi, kapitalu in do bičku podjetja povsod, kjer to želi.

3) Družina je osnovna celica narodnega življenja in ji je treba dati tisto mesto in ji nuditi tisto zaščito, ki jo po svoji pomembnosti zasluži. Imeti mora primerno družinsko stanovanje. — Družinske plače naj se izboljšujejo sorazmerno z narodnim dohodkom.

Zaposlenim ženskam in mladostnikom je treba nuditi posebno zaščito. Pri zaposleni ženski naj velja načelo: za enako delo enako plačilo. Mladini se mora v šolah nuditi tudi socialna izobrazba in vzgoja.

Poročeno ženo je treba osvoboditi delovne tekme.

4) Zemlja naj bo last tistega, ki jo obdeluje. Kmetije naj se osvobodijo prisilne kolektivizacije in krivičnih, prekomernih bremen ter naj se pospešuje svobodno združništvo.

Da se ohrani čim več kmečkih domov in da se kmetu pomaga do višje življenjske ravni, je treba kmetu nuditi vso potrebno zaščito in pomoč pri izboljšavanju njegove lastnine s pomočjo šolstva, načrtnega pospeševanja modernizacije kmetovanja, z uvedbo zavarovanja za dote in zoper ujme, s primernimi tržnimi ukrepi in z decentralizacijo industrije.

Srednji stanovi (obrt in trgovina) in svobodni poklici so družbi potrebni, zato naj imajo v njej mesto, ki jim pripada.

5) Za vse stanove naj se izvede socialno zavarovanje, ki ga naj prevzamejo samoupravne ustanove in zasebne družbe, ki bodo med seboj tekmovali.

Pokojnine naj vedno dosegajo nujni življenjski trošek. Delavski dopusti in socialno zavarovanje naj se izboljšujejo v skladu z narodnim dohodkom.

6) Poskrbeti je treba, da bodo tudi slovenski izseljenci uživali gospodarsko in socialno zaščito. Zlasti je treba poskrbeti, da bodo uživali pravico do dela in da se bo postopalo z njimi kot z domačimi ter da bodo imeli možnost uživati pokojnino tudi, če se vrnejo domov.

Buenos Aires, 1. maja 1961 — na praznik sv. Jožefa Delavca.

Družabna Pravda

Rajhenburški trapisti pričajo

Zbral p. Herman Vodenik

(Nadaljevanje in konec)

V glavnem so bila tale: Kačar stopi SS v sobo, mora dnevni redar zakričati na vse grlo: „Achtung!“ Mi smo morali, ko bi nas s šivan-ko pičil, vstati ter se obrniti proti vratom. Kar smo imeli v rokah, vse izpustiti, ter stati ko uliti, še z očmi nismo smeli treniti. Če greš mimo straže na hodniku, ga moraš po vo-jaško pozdraviti. V obednico se gre po vrsti. Kaditi in karte igrati je dovoljeno od 9—11 dopoldne in od 2—4 popoldne. Vsaka poškodba se smatra za sabotažo. Povsod red in snaga in še nekaj drugih pravil je bilo manjše važnosti.

Jaz sem se na splošno držal pravi- in sem bil bolj pri pohlevnih, tako da so nekateri že mislili, da sem eden izmed nemških vohunov v sobi. So pa bili drugi, ki so okusili klofute, brce in ne vem kaj še od SS. Eden mojih sovaščanov se je med Achtung premaknil. SS ga je poklical predse. On se je moral vleči na tla, nato se dvigniti in ravno stati, nato pa zopet pasti. To vajo je revež ponovil 30-krat. Ta vaja se s kratko besedo imenuje „Nieder, auf!“ Ko je prišel neki nov internanec, ni vedel, da se mora stražo na hodniku pozdraviti. Revež je moral iti trikrat mimo straže, pa še ni vedel, zakaj. V četrto pa ga je stražar oklofotal rekoč: „Ali ne veš, da me moraš pozdraviti?“ Jaz sem se enkrat po kosilu vlegel na slamo po zgledu drugih, kar pa sicer ni bilo dovoljeno. Kar vstopi Šmit. Na „Achtung“ že vstanem ter se pol v

spanju obrnem proti zidu namesto proti njemu. K sreči me ni zapazil, sicer bi bilo grozno. Nekdo je držal med prepovedanim časom cigareto v roki. SS je zapazil. Takoj ga je vlekel v „Bunker-ječo“! O Bunkerju pozneje. Šmit nas je enkrat terjal, da smo nesli klavir iz pritličja v prvo nadstropje. Ker je bil hodnik pregrajen in vrata zaklenjena, smo morali nesti klavir nazaj v pritličje, nato pa po drugi poti v drugo nadstropje. Na kratko Vam še povem o telovadbi. Izvrševati smo morali težke vaje, da sem kot ubit prišel po telovadbi v sobo, kjer v začetku še nismo imeli dosti klopi za sedeti. Tako smo se dogovorili: zdaj bo ta polovica, nato pa druga polovica ljudi sedela. K srečo smo imeli vodovod v sobi, da sem se umil in osvežil.

Tudi pakete smo dobivali noter, toda le bolj poredko. Opojnih pijač nismo smeli dobivati, in so jih pri preiskavi odvzeli. En Kočevar se je pa med med preiskavo zelo oparil. V nekem paketu je bila namreč steklenica z naslovom: „Grande Liqueur de Rajhenburg“! Kočevar je dobro poznal steklenico ter jo dal na stran. Tekočina v steklenici pe bila iste barve kot naš liker, ki smo ga izdelovali v Rajhenburgu. Po končani preiskavi odpre steklenico ter z dolgim požirkom potegne. Nato pa začne pljuvati ter vrže steklenico po hodniku, da se je razletela na 1000 komadov. Prevara je uspela, mi je nekdo šepnil na uho. V steklenici namreč ni bil liker, marveč neko

grenko zdravilo podobne barve kakor liker.

Hrano smo imeli bolj enostavno. Fižol, krompir, zelje, repa in podobno se je vrstilo dan za dnem. Kruh nam je po dveh dneh oplesnel, pa še dosti ga ni bilo: 350 gr na dan. Lačen sem bil večkrat. Enkrat sem vzel kruh iz svinjske kuhinje. Plesnivo sem odrezal, drugo pa pojedel v kavi, če se sme tako imenovati črna vodka, ki smo jo imeli za zajtrk. Posušen kruh so zrezali, nato žgali, zopet zmleli ter zmetali v kotel za kavo, seveda brez sladkorja. Regrat so za nas kar nakosili, porabili, malo oprali, zmešali s krompirjem, vrelo mastjo ter kisom in postavili na mizo. Polži so nadomestovali pečenko, trava pa čebulo, peteršilj in drugo, kar je potrebno za dobro pripravljeno solato.

Nekoč sem prosil SS, naj mi da malo večji kos kruha. Ustavi se ter si popravi puško na rami: „Was!“ je zategnjeno rekel. Ponovil sem prošnjo. „Da upropastite državo!“ mi je odgovoril, nato pa dodal, da imajo v Nemčiji vsi ravno toliko hrane, še celo sam Führer je nima več. Nisem vedel, kaj bi odgovoril. Ker sem ga poznal, da je dobra duša, sem mu pa rekel, zakaj je on tako debel. Nasmejal se je ter odšel. Vrnil se je s kosom kruha ter dodal, da je to zadnjič. Lepo sem mu odsalutiral, se zahvalil za kruh ter jedel dalje nezabeljen krompir.

Še malo o „Bunkarju“. Bunkar ali ječa je bila navadno v kleti. Bila sta dva. Prvi je imel dobro zamrežena okna, drugi pa le za silo. Mimo njih sem šel trikrat, ko sem pometal hodnike, te sreče pa nisem imel, da bi padel noter t. j. da bi bil v njem zaprt. V malega ste prišli za

male pogreške in navadno za 2—3 dni. Tisti, ki je držal cigareto ob prepovedanem času, in tisti, ki ni pozdravil straže, ali pa je šel kam brez dovoljenja, ali pa se je po hodnikih igral ali pa letal ali kaj podobnega storil. V velikega ste pa prišli za velike grehe ter za sabotažo. Iz njega ste se težko rešili in niste uživali dobrot, ki smo jih mi drugi „Slobodnjaki“ zaprti po sobah.

Takrat ko sem bil jaz zaprt, je bilo v velikem Bunkarju okrog 20 prebivalcev. Tam ni bilo drugega kot gole stene, strop, pod, dobro zamreženo okno ter kibla v kotu. Življenje v njem je potekalo precej enolično. Hrana dvakrat na teden. Do nezavesti vsak dan pretepeni in ne vem kakšne muke so prestali od SS v ječah. Tu bom napisal nečloveška dejanja SS, kar sem jih videl in slišal. Okrog 10 SS ter 10 vojakov so šli v vrsti proti bunkarju. Nato so šli vojaki sami noter ter izgnali jetnike na hodnik. Tudi palice ali pa kopita strojníc so potrebovali, ker marsikdo se je branil iti ven, ker je vedel, kaj ga čaka zunaj. Med kričanjem SS in vojakov so jih pripeljali na neko dvorišče obdano krog in krog z zidovjem. Če poznate sestav škofovih zavodov si lahko dvorišče predstavljate. Vojaki so se s strojnicami postavili krog in krog za slučaj punta. Reveže so SS in Kočevarji razmestili po dvorišču tako, da se je vsak lahko z razprostrtimi rokami vrtel na istem mestu. Na znamenje so reveži morali začeti to muko. Če je kdo roke spustil ob telo, ga je pa SS ali Kočevar neusmiljeno udaril po roki ali pa kamor je padlo. Vrteti se je moral tako dolgo, dokler ni omedlel, nato so ga pa zavalili v kraj, da ne bi

bil drugim v napotje. Ko je vse kakor mrtvo ležalo na tleh, so jih pustili nekaj časa ležati, nato so jih na ta ali oni način vzdramili. Da bi postali bolj čvrsti, so jim dovolili peti slovenske pesmi. Ko so že bili desti veseli, so jih zopet postavili v vrste ter so morali eden za drugim plaziti po tleh ter se samo s komolci vleči naprej. Seveda če ni šlo dovolj hitro, so SS in Kočevarji s palicami mazali. Ko je eno zlomil, je pa drugo vzel. Zopet drugo je bilo, da so eden za drugim leteli okrog dvorišča ter na povelje morali pasti na tla, na povelje se zopet dvigniti ter ponoviti vajo. Drug način je zopet bil, da so se vlegli na zemljo, nato se pa tako dvignili, da so se samo s prsti rok in nog dotikali zemlje, nato pa „Nieder, auf!“ do 50-krat. Tudi šolske klopi so uporabili za mučenje. Revez se je moral zagnati pod klop tam, kjer se sedi in se na drugi strani ven zvaliti. Seveda so tudi tu kakor povsod mazali s palicami. Vendar sem na moje začudenje videl SS, ki je z vso močjo udrihal po klopi, med tem ko je njegov sosed udarjal neusmiljeno, kamor je padlo, po revežu. Bile so še druge vrste mučenj, ki jih pa nisem videl. Videl sem tudi, da so morali pol ure nepremično ležati na trebuhu, ob žgočem soncu. SS jih je pa stražil, če se je kdo premaknil, ga je s palico po hrbtu užgal. Te muke bi Vam lahko še obširneje razložil, pa moram še nekaj napisati o največjih „prijateljih“ SS, slovenskih duhovnikih. K temu še dodam, da kogar so ujeti pri gledanju skozi okno ali pa kod drugod na dvorišče, ko so jih mučili, je bil takoj prijet ter so ga pridružili k trpinom. Kar se je pa godilo s temi trpini v Bun-

karju, ne vem vsega. Od enega sem zvedel v Srbiji, da so jih pretepali do nezvestj nato pa kakor mrliča zmetali na kup. Zopet drug slučaj je bil, da so od muk postali kar neumni, ter se potem med seboj ko psi grizli.

Na postaji Ježica vstopi v vlak SS. Vsede se tik duhovnika, ki je močil brevir. „No, boš že kmalu skončal?“ se je čez nekaj časa izlilo iz ust SS. Duhovnik je zardel, vendar ni nič rekel. „Kako si zadovoljen z našim režimom? — Odkod si pa dobil tako velik trebur? Bog sigavedi, koliko kmetov si odril, no zdaj se bo vloga spremenila!“ Duhovnik ni nič odgovarjal, le rdeč je bil ter skromno gledal v brevir. Kaj je bilo dalje, ne vem, ker sem izstopil. Duhovnikov je bilo v škofovih zavodih okrog 300. Porazdeljeni so bili po sobah tako, da je vsaka soba imela med seboj „farja“. Nekateri so imeli s seboj novomašniške vence. To so uporabili SS, da so jih do nagega slekli ter jim dali venec okrog ledij, na kakšen način, si lahko mislite, da je njim bolj uga-jalo. Šmit je prišel enkrat v našo belegschaft ter poklical našega „farja“ iz sobe, da je šel stranišče snažit, ker se je zamašilo. Nekdo mi je pravil, da so duhovniki opravljali enake posle ravno zato, ker imajo posvečene roke. Enkrat si je naš „far“ t. j. naše belegschaft umival zobe po večerji. SS je prišel ter zahteval, da se mora na „Achtung“ vse spustiti iz rok. G. župnik ni spustil iz rok kozarca in zobne ščetke. Najprvo ga je okregal nato pa zverinsko pogledal ter zažugal. Drugi dan je prišel ob istem času, in ko je „far“ izpustil kozarec in ščetko na tla, je bilo pa dobro. Pri telovadbi

se SS niso prav nič ozirali na „farje“, morali so delati iste vaje kakor mi, pa naj si je bil mlad ali star. Na splošno pa, vse kar so „farji“ naredili, je bilo narobe, samo da so jih prezirali. Jaz sem hotel iti namesto našega „farja“ pomivat stranišče, pa me je SS nazaj napodil ter potegnil „farja“ iz sobe. Pri zasliševanju je mene neki SS po slovensko pozdravil: „Na gospod kaplan, kako se kaj počutite?“ Odgovoril sem mu: „Kaplan še nisem, pa še bom!“ Nato je pa dodal: „Ne vem, kako bo kaj šlo, zberite si rajši drug poklic, ker „farji“ nimajo bodočnosti!“ Na podoben način me je v Beogradu zavrnil SS, ko sem prosil za pasuš za na Hrvaško. Še en zgled, ki se tiče duhovnikov, ki me je pa do dna duše pretresel. Malo preden smo odšli v Srbijo, se mi je nudil ob 6 zjutraj grozen pogled. Takoj ko sem vstal ter tekkel na stranišče, da bi zvedel, kaj pomeni kričanje že ob 5 zjutraj na „dvorišču muk“. Duhovniki in nekaj onih trpinov iz velikega bunkarja so ležali kakor mrtvi v blatu. Nekaj jih je sedelo v

blatu in pelo, večina je pa ko mrtva ležala na tleh. Več nisem videl, ker sem zaslišal korake straže na hodniku. Skončam s sv. Janezom: „Multa quidem et alia fecerunt SS in conspectu oculorum meorum et aliorum, quae non sunt scripta in litteris his. Haec autem scripta sunt ut credatis et confirmati sitis, quia SS bestiae sunt et non homines, et adhuc plus quam bestiae.“

Naj bo zaenkrat dovolj. Kaj se je pa zgodilo z menoj potem, kako smo romali v Srbijo, kako je bilo pri četnikih v Beogradu, pa drugič. Prosim, odpišite mi takoj, da ne bom cel mesec v strahu, če so morda odprli moje pismo...

P. S. Šmit in morda še kdo drugi so za svoja dejanja že dobili zasluženo plačilo na tem svetu. Šmit je imel lep pogreb v Ljubljani. Še E. Grazioli je prisostvoval pogrebu, ki je bil brez duhovnika. Bog se usmili njegove duše! V Sloveniji se godijo žalostne reči. Komunisti rovarijo. Prvi mučenci že padajo. Prizanesi nam Gospod, quia peccavimus.

Venceslav Polak

ČE VAM JE VSEČ, DA JE VESTNIK PESTER — SODELUJTE
S PRISPEVKI, POŠILJAJTE ZAPISKE IZ BOJEV, JAVLJAJTE
NOVICE — TAKO BO ŠE BOLJ PESTER! IN ŠE NEKAJ —
SPOROČAJTE NASLOVE NEKDANJIH BORCEV, KI GA ŠE NE
PREJEMAJO. — HVALA!

BRALI SMO

IZ CIANOVEGA DNEVNIKA

(Nadaljevanje in konec)

1941

Od 27. januarja do vključno 23. aprila 1941 nobenega vpisa v dnevniku; Ciano se je podal 26. januarja k svoji letalski enoti v Bari.

24. 4.: Znova pričnjam s svojimi zapiski. Za jutri sem določil sestanek s Pavelićem v Ljubljani. Gre bolj za to, da vidim, kako Hrvatje mislijo. Ne bo enostavno. Tudi v Italiji se je pričela močna propaganda za priključitev Dalmacije. Za mnoge je postal poklic dalmatinsko misliti. Pripravili smo vsekakor dve rešitvi: eno, ki obsega vse področje od Reke do Boke Kotorske, in drugo, ki se omejuje na zgodovinsko Dalmacijo. Ta druga naj bi se razširila s pomočjo političnega pakta, ki bi praktično spravil vso Hrvatsko pod našo kontrolo. V tej zadevi je stališče Nemčije dvoumno. Na Dunaju so nam dali proste roke. Ampak: koliko časa bodo ostali pošteti?

Z (ministrom dvora) grofom Acquarone se sporazumeva glede kraljevega obiska v Albaniji. Kralj namiguje na restavracijo Petrovičev v Črni gori. „Danilo, ta vedno zadolženi Danilo,“ kot ga imenuje Mussolini, ima sina. Treba je postopati nad vse previdno, da se v Albaniji ne zbudi ponovno upanje na domačo dinastijo. Kraljica Helena se žene za to stvar. Medtem sem poslal Mazzolinija kot komisarja na Cetinje.

25. 4.: V Ljubljani. Vražji dan: dežuje in vleče leden veter. Ljudje so začudeni, pa ne sovražni. Vidim Pavelića, obdanega od svojih banditov; izjavi mi, da bi s sprejemom naših načrtov prav gotovo izgubil položaj. Stavi protipredlog: Dalmacija, kot je omejena v Londonskem paktu, in pa Trogir pride k nam. Split, Dubrovnik in nekateri otoki naj ostanejo pri Hrvatski. Njegovi spremljevalci so še radikalnejši. Predlože statistike, da bi dokazali, da so v Dalmaciji le spomeniki italijanski. Nasprotno je Pavelić naklonjen političnemu paktu. Niti ne izključuje personalne unije ali monarhije s savojskim princem. Zahteva nekaj dni za premislek, potem se bomo znova sestali. Vidim bivšega slovenskega bana (= dr. Natlačena. Poznam ga že iz Stojadinovićeve dobe. Je potrj zaradi usode onega dela Slovenije, ki je prišel pod Nemce. Komisar Grazioli mi izjavi, da Nemci zares postopajo s prebivalstvom huje kot grozovito. Zaplembe, ropanje, streljanje — vse to je na dnevnem redu. Cerkve in samostani so oropani in zaprti.

26. 4.: Mussolini je istega mnenja s Pavelićem, razen kar se tiče Splita; po pravici smatra za koristnejše, sprejeti Hrvaško v našo politično sfero, kot pa prilastiti se kosa zemlje, kjer prebivajo sovražno razpoloženi Hrvati — — —

28. 4.: (Fašistični sekretar) Casertano telefonira, da je precej napredoval s Hrvati. I glede dalmatinskih mej, kakor tudi glede možnosti ustanovitve monarhije s princem iz savojske hiše. Pozval sem ga v Rim.

Kralj vztraja pri restavraciji monarhije v Črni gori. Bojim se, da bo to povzročilo težave z Albanci, ki bodo zahtevali domačo dinastijo. Pa Duce je že pristal in jaz nočem nasprotovati. Črnogorski kralj bo postal nek kraljičin nečak, mlad možak, katerega duce označuje kot „sina revnih staršev“. Živi v Nemčiji, nepoznan in na robu lakote.

29. 4.: Z (ital. notranji minister) Buffarinijem študirava političen zemljevid za ljubljansko provinco. Odlikuje se po globoki liberalnosti zasnove. V delu Slovenije, ki je zaseden po Nemcih in kjer se dogaja toliko nepravilnosti, nam bo gotovo pridobila mnogo simpatij.

Casertano pri duceju. Hrvatska zadeva je zelo napredovala. Krona je bila ponujena princu iz savojske hiše. Vendar nobenega popuščanja zaradi Splita, Pavelić izjavi, da bo prisiljen odstopiti, če bo izročil Split, in z njim vred se bo zrušil ves pro-italijanski sistem. Duce dobro ve, da to ni v našem interesu, vendar noče popustiti v splitskem vprašanju. Vedno bolj sem prepričan, da je treba za ta problem najti politično rešitev, ki bi bila tudi z vojaškega stališča najpravičnejša. Ali se res splača izgubiti kontrolo nad velikim in bogatim ozemljem, samo da se pridobi mesto, v katerem so le spomeniki italijanski? Pravice kamenja ne moremo zanikati, so pa pravice živih močnejše.

30. 4.: Razgovor z (ital. šefom gen. štaba) Roatta. Generalni štab se ogreva za politično rešitev hrvaškega problema in smatra vsako ekstremno zahtevo z ozirom na Dalmacijo za nevarno.

Razgovor s kraljem o hrvaškem vprašanju. Ni proti odstopitvi Splita, nasprotno. Kralj je mnenja, da bomo imeli manj sitnosti, čim manj dalmatinske zemlje se bomo polastili. Rekel je: „Če ne bi bilo zaradi gotovih razumljivih sentimentalnosti, bi jaz priporočil odstopitev do Zadra.“ Je zelo vesel, ker je bila krona ponujena princu iz njegove hiše. On bi bil predlagal vojvodo Aosta, če bi bil v Italiji. V tem položaju je pa izbira možna le med spoletskim in pistojskim vojvodom. Kralj je bolj naklonjen spoletskemu vojvodi, zaradi njegove pojave in deloma zaradi njegove inteligence.

Duce odgovori na Pavelićevo pismo in sprejme krono. Casertanu da poslednja navodila: vztrajati pri vojvodi Spoleto, pa ne premočno, da bi moglo zaradi tega priti do prekinitve pogajanj.

1. 5.: Vsi oni, ki so najbolj godrnjali zaradi grške zadeve, zavzemajo sedaj ekstremno stališče zaradi Dalmacije. Predvsem senat, ki se je toliko odlikoval s svojim čvekanjem zaradi Albanije. Senator Felici govori celo o nekakj peticiji na Duceja s pozivom, naj ne odstopi niti centimeter obale Hrvaški.

2. 5.: ...Casertano telefonira, da še ni izgubljeno vse upanje zaradi Splita.

4. 5.: Casertano poroča, da lahko priključimo Split z gotovimi pridržki v mestni upravi. Duce je zadovoljen. Zdi se, da se želi Pavelić poprej sestati z Mussolinijem. Menj bi bilo ljubše, če bi brez nadaljnega prišlo do sporazuma, toliko bolj, ker je nemško zadržanje glede Hrvatske vse prej ko jasno.

5. 5.: Sestanek Mussolini—Pavelić določen za pojutrišnjim. Določen je obmejni kraj, ki leži čim bliže Zagrebu; bilo bi neprevidno, če bi se Pavelić predolgo mudil izven glavnega mesta. Duce je zavrnil propagando glede Dalmacije.

7. 5.: Prihod v Tržič. Oblačen in hladen dan. Pavelića spremlja več avtomobilov z ustaši, kar vse da njegovemu potovanju nekak izraz divjega zapada. Sprejememo ga v majhni postajni dvorani. Nobenih senzacionalnih novosti. Le potrditev tega, kar se je že doseglo v dosedanjih pogajanjih. Pri nekaterih točkah apelira Pavelić na ducejevo velikodušje. In duce seveda popusti. Gre za carinsko unijo in za nekatere predele. Svečanost ponuditve krone se bo vršila v nedeljo, 18. maja.

V vlaku je duce jako zadovoljen in zgovoren. Zadovoljen je s tem, kar smo dosegli in kritizira one, ki stremijo po radikalni rešitvi dalmatinskega problema brez ozira na hrvatski problem.

8. 5.: Po Acquaroniju obvestim kralja o doseženih rezultatih.

Spoletski vojvoda je ponosen na nalogo, ki ga čaka; zelo je pa zaskrbljen zaradi izgube svoje svobode. Ko so ga iskali, da bi mu sporočili vest, so ga mogli šele po 24 urah najti, in sicer v nekem hotelu v Milanu, kjer se je skril v spremstvu mladega dekleta.

14. 5.: Dolg razgovor s spoletskim vojvodo. Ponosen je, ker so ga izbrali za kralja Hrvaške; nima točnih predstav o svoji nalogi in pri vsem mu ni preveč prijetno pri sreč. Poudaril sem, da bo kronan državni namestnik fašističnega imperija.

18. 5.: Prihod Hrvatov s Pavelićem na čelu. So dobre volje in prijazni. Trdil bi celo, da bolj kot Albanci, ko so nam ti ponudili krono. Svečanost je v bistvu ista kot je bila v primeru Albanije. Na cesti malo ljudi, razpoloženje hladno. Le redki razumejo pomen dogodka. Ko so odposlanci zagledali spoletskega vojvoda so pritrdilno mrmrali. Upajmo, da se zgodi isto, kadar ga slišijo govoriti. Vse je poteklo v redu, tudi med podpisom dokumentov.

Pavelić je zelo samozavesten in poln zaupanja; danes je miren in skromen, kakor je bil poprej kot emigrant v Rimu. Prosi za gotove stvari sekundarnega pomena, v kar privolimo, da okrepčamo njegov položaj.

19. 5.: Duceju predlagam dvoje imenovanj: Volpi kot prezident italijansko-hrvaške gospodarske komisije, Bastianini kot guverner Dalmacije. Oboje sprejeto; upam, da bo tudi javnost zadovoljna.

Včerašnji dokumenti, ki so bili šele danes objavljeni v časopisju, so bili ugodno sprejeti. Toda nobenega navdušenja, kot bi človek pričakoval v drugačnih razmerah.

20. 5.: Položaj v Zagrebu precej dober. Več ne moremo zahtevati. Bastianini gre kot guverner v Dalmacijo. Je previden, pošten in zvest.

21. 5.: Mazzolinija (posl. v Črno gori) spremim k Duceju, da rešimo črnogorsko vprašanje. Sentimentalni interesi kraljeve hiše ovirajo vso zadevo. Zdi se, da črnogorci ne bi radi videli ustoličenje princa Mihaela; ne poznajo ga, njegova žena je Francozinja in doslej je živel na stroške Beograda. Je pa navdušen za kraljico: ona naj sprejme krono Petrovićev.

Takšna rešitev bi bila tudi zanje dobrodošla, ker bi na ta način dobili deželo krepko pod svojo oblast. Kralj je bil proti temu. Sedaj smo poslali Mazzolinija k njemu, da mu razloži ves položaj in upamo, da bo končno privolil. Glede mej bi hotel kralj obnoviti Črno goro z mejami leta 1914. To je pa nemogoče. V Albaniji bi izbruhnil upor.

Pavelić je imel v Zagrebu svoj prvi govor. Po časopisnih poročilih je bil dober. Pravijo, da je zelo dober govornik.

22. 5.: Kralj še vedno nasprotuje temu, da bi kraljica sprejela črnogorsko krono. Predlaga sina princa Romana Petrovića. Upajmo, da je sin boljši od očeta, ki je zgled debeloglavega trmeča. Mazzolinij bo skušal o stvari govoriti v Cetinju, pa ne verjame, da bi bil predlog ugodno sprejet iz enostavnega razloga, ker nihče ne ve ničesar o eksistenci tega otroka.

26. 5.: Kralj nam sporoči, da noče princ Roman nič slišati o črnogorskem prestolu. Zato se moramo spet vrniti k Mihaelu, ki živi ob Bodenskem jezeru. Če tudi on odkloni, moramo misliti na regentstvo. Odkrito povedano, nikdar ne bi bil mislil, da bom imel zaradi take dežele kot Črna gora toliko sitnosti.

Vidim Bottai-a. Je zelo protinemško usmerjen, kot vsi, ki se vrnejo iz Slovenije.

29. 5.: Obisk spoletskega vojvode. S sabo v Zagreb namerava vzeti Guariglia, meni se pa zdi izbor jako slab. Nič pomembnega mi ne pove, vendar je njegovo govorenje izrazilo protinemško.

30. 5.: Hud Mussolinijev protinemški izbruh zaradi nemškega vmešavanja v Zagrebu.

7. 6.: Princ Mihael, ki je odklonil črnogorsko krono, je izjavil zaupno konzulu Serra di Cassano: noče se kompromitirati z nami, ker je prepričan, da bosta končno Nemčija in Italija poraženi; sedanji položaj smatra za prehodni in provizoričen. Ne verjamem, da bi bila kraljica ponosna na tega potomca Petrovićev.

10. 6.: Obletnica našega vstopa v vojno. Zaradi vedno večjega vmešavanja Nemcev v Hrvaški je Mussolinij rekel: „Popolnoma brezpomembno je, če Nemci na papirju priznavajo naše pravice na Hrvaškem, če nam pa praktično vse vzamejo in nam prepuste le kupček kosti. So lažnive kavalje; rečem ti, tako ne more več slediti. Saj niti ne vem, če bodo nemške intrige dovolile, da bo Aimone (spoletski princ) zasedel hrvaški prestol.“

14. 6.: V Benetkah zaradi pristopa Hrvaške k trojnemu paktu.

15. 6.: Svečanost v Doževi palači; okvir je bil važnejši od slike, kajti priključitev Hrvaške ima okus po domačih rezancih.

Političen pomen dogodka je enak ničli.

Pavelić je zadovoljen z razvojem dogodkov; tudi drugi potrde, da se položaj konsolidira. Pavelić je že prevzel ton in kretnje diktatorja, vsaj nasproti svojim satelitom. V socialnem vprašanju je zelo radikalen. V razgovoru z Vittorio Cini-jem (industrijec) je poudaril, da pripada zemlja kmetom in da je treba v industriji preiti v državni socializem. Vse to v

desetih letih. Ansaldo (žurnalist) je izjavil: „Ne splača se razburjati, tega moža bodo v desetih mesecih likvidirali.“

30. 6.: Vprašanje albanske in črnogorske meje mora biti čimprej rešeno, drugače se bodo množile težave, predvsem s Hrvati, ki so zašli v imperializem, kot pač vse novoustanovljene države. Pavelić bi sedaj rad imel Sandžak (Novi Pazar). Absurdna in neupravičena zahteva. Pripravljam pismo z ducejevim podpisom z odbitjem te zahteve. Razgovor z Mazzolinijem in Pietromarchi-jem: odločitev o najvažnejših vprašanjih določitve meje; sklenemo, naj se meje določijo z enostranskim dekretom, če hočemo pridobiti Hrvate in Bolgare.

5. 7.: Pavelić je odgovoril glede črnogorskega vprašanja: zadovoljen je z mejami iz 1914. Poslal bom Mazzoliniju oklic zaradi določitve meja; potem se bo sestala ustavodajna skupščina za novo kraljestvo, katerega regent bo tudi Mazzolini.

9. 7.: Acquarone pride k meni v kraljevem imenu, da mi izroči dvoje pritožb. Prvič, ker govori oklic na Črnogorce o duceju in ne o kralju. Na to pritožbo odvrnem, da oklic še ni bil objavljen. Drugič, da je duce namesto kralja inspiciral edinice, ki so se vrstile s fronte — — —

10. 7.: Madžari so anektirali Prekmurje, kar je povzročilo veliko nevoljo v Zagrebu. Villaniju sem izrazil svoje nezadovoljstvo in dejal, da bo Madžarska slabo končala. Država, ki šteje 15 milijonov prebivalcev, in ima 5 milijonov narodnih manjšin, nima obstoja. Madžari bodo doživeli usodo vseh mešanih držav.

14. 7.: Nemiri v Črni gori. Oborožene bande streljajo. Napad na kraljevsko vilo v Budvi. Mislim, da nima neposredne zveze z ustavodajno skupščino, vendar je zarimivo, da se ti dogodki pojavljajo istočasno. Obisk Črnogorcev v Rimu smo odložili; po odredbi kralja ne bo opravljal regentstva Mazzolini, marveč trije Črnogorci.

15. 7.: Položaj v Črni gori je dokaj slab. Glavno mesto je izolirano, uporniki so zaprli vse dohode. Iz Albanije smo poslali vojaške sile.

17. 7.: Črnogorski upor se širi. Vse skupaj bi bilo smešno, pa stvar ima globok in grenak pomen: Med Italijo in Črno goro je izbruhnila vojna. Upamo, da bodo naše sile uredile vso zadevo brez prošnje za nemško intervencijo.

19. 7.: Nekaj bataljonov je prispelo v Cetinje. Na ta način je položaj v Črni gori dokaj olajšan, čeprav še ne razčiščen.

20. 7.: Duce ima zopet svoje protinemške izbruhe. Med drugim: „Nemci so nezvesti in ne poznajo nobene meje: imam dokaze, da podpirajo vse intrige na Hrvaškem.“

22. 7.: Stvari v Črni gori gredo dokaj slabo. Silam upornikov, ki so vedno močnejše, se pridružujejo Hrvatje in Srbi. Naše divizije jih ne morejo odločilno odbiti. Vse to je smešno in da povod za razmišljanje.

3. 11.: Duce se jezi nad Pavelićem zaradi trditve, da so Hrvatje gotskega porekla. To jih bo privedlo v območje germanskega sveta. Naj predlože o stvari neoporečne dokaze.

7. 11.: Von Mackensena opozorim na dogodke v Mitrovici, v Kosovskem okrožju, kjer se je osnovala z nemškim privoljenjem lokalna miniaturna vlada iz albanskih emigrantov. To ustvarja le zmedo in nered in privlačuje vse one, ki hočejo kaliti nemško-italijanske odnose. Mackensen istega mnenja, pa kaj bo mogel storiti?

11. 11.: Mussolini je razburjen zaradi Splitčanov, ki mečejo bombe na naše vojake. Pravi: „Sedaj bom tudi jaz prišel jemati talce. Ukazal sem, da morata biti za vsakega ranjenega Italijana ustreljena dva Hrvata, za vsakega mrtvega pa 20.“ Pa gotovo tega ne bo storil.

17. 11.: Kralj želi, da bi spoletski vojvoda odšel iz Rima, Mussolini mu hoče to javiti po Russo-ju. Resnično je zadržanje tega mladega moža zelo neobičajno. Živi skupaj z dekletom Pignataro, vzame jo s sabo v salonski voz, restavracije in taberne so pred njim nesigurne in mnogo pije. Pred nekaj večeri si je v restavraciji zavezal servijeto okoli glave v obliki krone; natakarji in lastnik so mu ploskali. Lep kralj!

19. 11.: Casertano izroči Duceju malo vzpodbudno poročilo o položaju na Hrvaškem. Paveličev vpliv se maje, v notranjosti se intrigira, nemški vpliv narašča: vse to povzroča, da je obstoj nove države nesiguren. Ni nobenega italijansko-hrvaškega problema več, obstoja le italijansko-nemški problem z ozirom na Hrvaško. Ne moremo in ne smemo dopustiti, da bi bila Hrvaška predmet prepira.

1. 12.: Po nasvetu policije, ki ne more zajamčiti reda, preložim svoj obisk v Zagreb na boljše čase. Tokrat bo moral priti Pavelić v Italijo, mislim da v Benetke.

14. 12.: Na poti v Benetke, kjer se bom sestal s Pavelićem. Mnogo bo zahteval, pa že vnaprej vem, da bom moral vse odbiti. Poskusil bom storiti vse na lep način, v bistvu pa moram biti negativen.

15. 12.: Moji vtisi: Pavelić dobiva počasi zaupanje v svojo moč. Je odločnejši, mirnejši. Do svojih ministrov je totalitaren in postopa trdo z njimi. V moji prisotnosti je očitel nekaj svojemu finančnemu ministru, ki je zardel do skrajnosti in se priklonil.

Vse zavisi od Nemčije. Če ostanejo zvesti svojim obvezam, po katerih je Hrvaška italijansko interesno področje — kot vse v resnici kaže — bomo mogli še marsikaj napraviti. Če pa nasprotno zopet prično s svojo infiltracijo, nam ne ostane drugega, kot da zvijemo zastave in gremo domov. Hrvatje kažejo omembe vredno simpatijo do nas, tudi Pavelić nam je naklonjen, vsi skupaj so le terorizirani od Nemcev. Pa jim ne pride na misel, da bi se uprli pritisku iz Berlina.

Vprašanje monarhije je začasno odloženo. To mi ni neljubo. Predvsem, ker še vedno smatram možno personalno unijo z našim kraljem. Seveda je še prezgodaj; morali bomo dati najširša jamstva za neodvisnost dežele: lastna vojska, lastna diplomacija, lastna policija, vse skupaj pa vključeno v nekaj imperialni sistem.

16. 12.: Vtis imam, da smo z veliko nujo spet ujeli ravnotežje. Daleč je še do konca, vendar nekaj je že storjenega. V bodočnosti bo vse zaviselo od nas in od ljudi, ki bodo delali za nas na Hrvaškem.

17. 12.: Mussolini je bil zelo zaskrbljen zaradi hrvaške zadeve. Moje

poročilo ga je zadovoljilo, predvsem, odkar so nam Nemci ponudili, naj prevzamemo vojaško kontrolo nad vso deželo. Verjetno hočejo razpolagati s svojimi divizijami, kajti v Rusiji se obeta trda zima in tudi Srbija jim povzroča skrbi. Dokazuje pa tudi, da smatra Berlin Hrvaško za naš življenjski prostor. Mussolini je pripravljen sprejeti nemško ponudbo. Roatta je tudi za to; zahteva pa, da se mora vsa zadeva temeljito preštudirati; boji se, da razpoložljive sile ne bodo začostovale; noče ničesar podvzeti, dokler nima jamstva, da bo zadeva imela uspeh.

18. 12.: Sestanek v Beneški palači glede zasedbe vse Hrvaške. Predvsem so potrebne vojaške trupe. Treba jih bo poslati precej, kajti kakor hitro bodo spomladi gozdovi ozeleneli, bo izbruhnila prava revolucija. In če se obvežemo da bomo deželo kontrolirali, moramo biti v stanju, da bomo to stoodstotno storili. Vsekakor mene to ne zadeva in se v stvar tudi nisem vmešal. S političnega stališča sem izrazil svoje mnenje: Hrvatom je treba sporočiti, da bodo Nemci na podlagi odločitve Osi deželo zapostili, mi pa prevzeli zasedbo. Ta odločitev pa ne sme nikakor izgledati kot kak italijanski uspeh. To bi namreč zedinilo vse Hrvate v skupni fronti proti nam.

28. 12.: Nemci so spremenili svoje mnenje o hrvaški zadevi. Ni več govora o odpoklicu njihovih čet, marveč le še o vojaškem sodelovanju z nami. Mogoče to nikakor ni slabo, kajti spomladi bo Bosna, Srbija in Črna gora težka zadeva.

1942

5. 1.: (Vodja univerzitetne milice, gen. sekretar fašistične partije) Vidussoni me obišče. Napove divje načrte proti Slovincem. Vse hoče uničiti. Pripominjam, da gre za milijen ljudi. Odvrne, da to ne igra nobene vloge. Postopati moramo kot črni Ascari in vse pobiti. Upam, da se bo pomiril.

Policija mi odsvetuje potovanje v Zagreb, položaj je slab in v neposredni sosesčini mesta prihaja do streljanja. Pa nočem razočarati Pavelića, ki me pričakuje. Telegrafiral bom Casertanu za njegovo mnenje.

Naš zvezni oficir pri II. armadi na Hrvaškem pošilja slaba poročila o položaju in mrhali čet. Mnogo vojaških oddelkov se je pustilo zajeti, ne da bi oddali en sam strel.

9. 1.: Protiitalijanske demonstracije v Zagrebu. Vsi mi odsvetujejo potovanje. Pa drugič.

13. 2.: Sprejemem maršala Kvaternika, ki mi izroči Pavelićevo pismo. Želi se sestati z Mussolinijem. Mislim, da bi se to moglo zgoditi v Rimu, pa ne tako kmalu.

15. 3.: Bastianini opisuje nad vse pesimistično položaj na Hrvaškem in v Dalmaciji. Z izjemo milice je stanje naših sil jako žalostno: nobene energije, nobenega borbenega duha, le vsesplošno razširjeno protifašistično mišljenje. Za pomlad in poletje pričakuje hudih časov.

18. 5.: Položaj v Sloveniji slab. Visoki komisar prosi za nadaljnih 24.000 mož. Ljubljanske ceste so našim trupam zelo nevarne. Za vsakimi vrati in za vsakim oknom se skriva zaseda.

10. 6.: Položaj v Dalmaciji je zelo napet. Uporniki so pri Kninu raz-

bili eno naših brigad in napredujejo proti Zadru. Bastianini je prihitel v Rim, in zatrjuje, da je premalo sil, ki bi se mogle boriti proti upornikom.

Boji se zasedbe cele Dalmacije. Tudi v okrožju Reke vre. Govoril sem s Testo (general, poveljnik v Dalmaciji), ki je zelo energičen in se ne boji odgovornosti. Mussolini je besen nanj, ker je dal obesiti brez sodnega postopka pet upornikov, ki so bili zasačeni pri svojem početju in ki so imeli na nogah čevlje naših pobitih vojakov. To obešanje res ni naša navada, preveč spominja na čase stare Avstrije. Vendar zna Testa vzdrževati red in uporniki se tresejo že, če slišijo njegovo ime.

12. 6.: Pri meni se je oglasil Serena, ki se je vrnil iz Hrvaške. O morali vojske se izrazi nezadovoljivo. — — —

1943

2. 1.: Za Duceja sem pripravil memorandum o resničnem položaju na Hrvaškem, v Dalmaciji in črni gori, kot je po sporazumu s četniki. Položaj je zelo resen in nevaren.

6. 1.: Roatta in Gelo so sta pri meni. S prvim razpravlja o četniškem problemu. Tudi on se zaveda nevarnosti, ki jo predstavljajo; v bodoče bo ta nevarnost še večja. Izjavi, da bi bilo potrebno za izvedbo nemškega programa popolnega uničenja četnikov veliko več čet, kot pa jih moreta spraviti skupaj Italija in Nemčija. Mislim, da ima prav. Zares so naše vojaške sile vedni šibkejše: Afrika, Rusija, Balkan, zasedena ozemlja, povsod potrebujemo novih in močnejših vojaških sil. — — —

P A B E R K I

Prijatelj Vestnika, ki je pred časom zapustil domovino, je šele sedaj, ko se je otesel teroristične more, ki je ležala nad njim — kot nad vso domovino — poslal spodaj natisnjene novice. Ker je obljubil, da bo ob prvi možni priliki spet natresel nekaj podatkov, samo želimo, da bi se čim prej oglasil. — In razumljivih razlogov je zaprosil za popolno anonimnost. Opomba prejemnika.

ZADEVA PROFESORJA SLODNJAKA

Na splošno mislijo ljudje, da je bil profesor Slodnjak prisiljen upokojiti se zaradi nasprotij, ki jih je izvala njegova Zgodovina slovenskega slovstva, izdana v nemščini, toda zadeva je mnogo globlja in knjiga je bila samo zunanji povod, da so komunisti pritiskali na profesorja in drugi univerzitetni kader ter tudi na študente. Stvar je v tem, da so Slodnjaka dolgo napadali in ga imeli v zobeh zaradi njegovega krščanskega mišljenja, ki ga ni nikoli tajil in zaradi njegovega subjektivnega razlaganja slovenskega slovstva, posebno Cankarja in modernejšega pesništva (Javornik, Kajuh, Bor, Klopčič). Verjetno ali ne, pa vendar je res, da so začeli reševati univerzitetne profesorje, šele, ko se je Mihi Marinku zgodilo, da je hotel položiti neki izpit na pravni fakulteti in je „neki“ profesor izjavil,

da dokler bo on na fakulteti, Marinko in njemu podobni ne bodo napravili diplome. Glavno je znanje, je izjavil dotični profesor. No, in profesor Slođnjak je bil prva žrtev te jeze režimskih voditeljev. Poklicali so ga na Svet za prosveto in kulturo k „tovarišu“ Majcenu, ki mu je predložil, da se da upokojiti in da se s tem reši zadeva. Ko so študentje zavohali, da se pripravlja nekaj takega, so na slavističnem oddelku hoteli napraviti izreden sestanek in peticijo na Svet za prosveto in kulturo, toda vmes je posegla UDBA preko študentskih članov in so zadevo razbili, kajti vsakdo se je zbal, da ga zaprejo, kakor so študenta Pučnika — na 9 let težkega zavora s prisilnim delom, ker je napisal par člankov o jugoslovanskem komunizmu: da gre v degradacijo in podobno, v Reviji 57 (Pučnik je bil komunist in predsednik Zveze študentov na filozofski fakulteti). Priče so morale govoriti proti njemu, ker drugače so bile v nevarnosti, da jih doleži ista usoda. No, ob vseh teh zadevah je komunistična partija na univerzi v Ljubljani pod pritiskom od zunaj predvsem, začela s čištko kadra v svojih vrstah in v vrstah proforskega osebja.

ZAKAJ JE UMRIL PREŽIHOV VORANC?

Znano je, da je Prežihov Voranc nenadno zbolel in potem je šla njegova bolezen na hujše, do smrti. Ljudje in javnost so mislili, da so bili to naravni vzroki, predvsem posledice njegovega razburkanega življenja. Resnica pa je ta, da je Voranc nekaj mesecev pred smrtjo skušal pobegniti v domačih krajih preko avstrijske meje in so ga ujeli šiptarski graničarji, ki so z njim tako živinsko ravnali, da so ga telesno in duševno strli; ko so oblasti v Ljubljani zvedele za to, je bilo prepozno. Prijatelji so ga peljali v bolnišnico na Jesenice, oblast pa je poskrbela, da javnost o tem ni nič vedela. Njega pa je le vse to spravilo v grob. Znano je, da se Voranc ob rezoluciji Informbiroja ni strinjal s Titom in zato je padel v nemilost. Pravi vzroki njegovega koraka so verjetno v tem ravnanju in poniževanju s strani režima.

DJILAS IN NJEGOVA KNJIGA

Svetovna javnost še zdaj misli, da so Djilasa zaprli zaradi njegove knjige: Novi razred, toda Titov režim je dobro znal skrivati svetu prave vzroke. Zadeva je namreč v tem: ko je bil Tito na obisku v Indiji, je Djilasa pripravljala državni udar: v zvezni skupščini je imel zagotovljenih izza sebe 60 poslancev, ki bi verjetno pritegnili še lepo število drugih, v armiji pa je imel 20 generalov in polkovnikov in ko je UDBA zavohala zadevo, ni bila čisto prepričana, toda iz varnostnih razlogov so preložili za 15 dni zasedanje skupščine, poslance poslali na teren z izgovorom, da je treba neke zakonske osnutke še dopolnjevati. Generale in polkovnike pa so ali premestili ali upokojili. Znano je, da je takoj potem sledila reorganizacija armije. Sečbe ni bilo nobene, ker režim se ni maral izpostavljati

mednarodni javnosti in priznati, da je v državi močna opozicija. Ob tem je zanimivo, da so šele 1958. leta uničili zadnje četniške skupine na področju Sotjeske, ko je bil tam velik shod bivših partizanskih edinic in voditeljev.

L'OSSERVATORE DELLA DOMENICA

Kakor javlja Associated Press iz Vatikana, je L'Osservatore della Domenica obravnaval v krajšem sestavku vprašanje zadržanja kristjanov spričo diktatur. Nek bralec je namreč vprašal list, ali se mu zdi bolj primerno, da bi sedanji kristjani po zgledu nekdanjih, ki so trpeli preganjanje in smrt, morali iti po isti poti, ne pa sodelovati pri raznih podvigih oboroženega odpora. Odgovor nepodpisanega urednika odn. so-trudnika L'Osservatore della Domenica pa pravi, da se kristjani smejo upreti tiranskim režimom in zatiralcem, vendar pa samo pod nekaterimi pogoji. Ti so:

- „1. da ne obstoja nobena zakonita možnost, državna ali mednarodna, ki bi napravila konec zatiranju;
2. da je režim resnično zatiralen;
3. da škoda, ki utegne nastati zaradi upora, ni večja kakor pa živ-

ljenje v trpljenju pod tiranijo.“

L'Osservatore se tudi sprašuje: „V sedanjih okoliščinah se je nekdanje vprašanje: ali se sme umoriti tirana? spremenilo v vprašanje: ali se je dovoljeno upreti, pa četudi z orožjem, režimu zatiranja?... Odgovor je: Da, dovoljeno je.“

— — —

Za dvajsetletnico začetka našega odpora bomo, kakor vse kaže, še marsikaj doživeli. Takrat, ko so se naši fantje in moške odločali sami, kaj je prav in kaj ni prav, se je ves zahodni svet ukvarjal s problemi prehodnega značaja. Navsezadnje, če gre tako naprej, bomo za srebrni jubilej našega „odpora in upora tiranstvu“ doživeli, da bodo posamezne države proglašale za „narodne izdajalce“ tiste, ki se ne bodo hoteli boriti proti komunistom.

Vse kaže tako!

HITLERJEVA OPOROKA

V Angliji so objavili, kakor javlja ANSA, Hitlerjevo oporoke, ki naj bi bila izročena Martinu Bormannu. Besedilo oporoke, kakor je prišla v tisk, je pregledal oxfordski profesor Trevor Roper, prav ANSA, in po njegovem mnenju ni nič takega, kar se ne bi smelo objaviti.

V oporoki navaja Hitler, da je bila prva napaka, ki jo je storil, ta, da ni začel vojske leta 1938, druga napaka pa, da je bil predober s Francozi. Usodna napaka pa naj bi bila njegova zveza z Mussolinijevo Italijo, kajti „neumnosti in kaprice Italijanov“ so bile krive, da je morala nemška politika kreniti z začrtane poti in se podati na Balkan, potem ko je Italija napadla Grčijo. Ta napad naj bi bil samo izraz Mussolinijeve ljubosumnosti. Mussolinijeva krivda je bila potem šesttedenski odlog nemškega napada 1941. leta na Rusijo, ker tako ni mogel premagati Rusije pred zimo.

„Z izgovorjem Tretjega Reicha in z nastankom azijskih, afriških in

južnoameriških nacionalizmov," je zapisal Hitler ob koncu svojega besne-
nja, „bosta ostali na svetu samo dve sili, ki bosta sposobni pomeriti se
med seboj: Združene države Severne Amerike in Sovjetska zveza. Zgo-
dovinski kakor zemljepisni zakoni bodo prisilili te dve sili k preizkušnji
na vojaškem polju ali pa na ekonomskem ali ideološkem. Gotovo pa je
tudi, da bosta obe sili, prej ali kasneje, morali iskati sodelovanje edinega
velikega naroda, ki bo ostal v Evropi — nemškega naroda.“

Tako buenosaireški večernik La Razón 28. marca 1961.

ROOSEVELTOV MEDVOJNI ZAUPNIK IZJAVLJA

George H. Earle je bil Rooseveltov zaupnik v času vojne
v Turčiji. Nanj se je pogosto obračal nemški poslanik v An-
kari von Papen preko posrednikov, iščeč možnosti premirja
ali sklenitve ločenega miru med Nemčijo in zahodnimi silami.
Earle je o teh stvareh javljal Rooseveltu in kakor navaja von
Papen v svojih spominih (*Der Wahrheit eine Gasse*, str. 594)
je Earle po končani vojni dal spodaj navedeno izjavo reviji
Philadelphia Enquire dne 30. 1. 1949. (Op. prireditelja.)

„To ponudbo (umik zahteve po „brezpogojni kapitulaciji“ Nemčije,
ako bi v Nemčiji prišlo do spremembe režima, op. prir.) smo takoj po slu-
sporočili Rooseveltu in mu jo tudi objasnili. Predsednik pa jo je odklonil
in ukazal, da morajo vsi poskusi svraščnika v zadevi pogajanj iti preko
vrhovnega poveljnika Eisenhowerja.“

Earle se je nato sam podal k Rooseveltu, ker je bil že tedaj prepri-
čan, da bodo Nemci premagani in da bo tako zmagovita sovjetska vojska
strahovala ves svet. Roosevelt pa mu je dejal: „Predsednik mi je izjavil,
da bo v kratkem invazija v Francijo in da bodo Nemci v nekaj mesecih
tepeni. Rusija pa, sestojčja iz toliko različnih narodov in s tako različnimi
jeziki, ne bo noben činilec bojazni. Nasprotno se bo po vojni v vsem na-
slonila na zahod.“ Earle mu je tedaj odvrnil, da bo — ako mu v teku
enega tedna izrecno ne prepovedo — povedal vsemu ameriškemu narodu,
da je Rooseveltova politika napačna in da Rusija predstavlja največjo
nevarnost za Ameriko. Zatem pa pravi: „Predsednik je nemudoma in čisto
jasno zapisal: „Izrecno Vam prepovedujem sporočiti javnosti katere koli
informacije odn. mnenje, ki ste jih dobili odn. si ustvarili na osnovi
Vašega položaja znotraj mornarice USA ali na kateri koli drug način.“
Predsednik je tudi preklical najin dogovor in ukazal, da moram predlo-
žiti ostavko na mesto mornariškega atašeeja v Turčiji. Dodelil me je v
službo mornariškemu ministrstvu, ki me je poslalo nato za namestnika
guvernerja na Samoa, kjer sem moral vladati 16.000 domačinom.“

RUDOLF ŽITNIK - ŠESTDESETLETNIK

Čeprav je gospod Rudolf zamolčal svoj jubilej, ko ga je praznoval, vendar Vestnik ne more zamolčati tega dogodka svojim bralcem, posebno še ne, ker je g. Žitnik bil sotrudnik Vestnika. In naključje je hotelo, da v številki, v kateri je mnogo tvarine posvečene spominu pokojnega Draže Mihajlovića, proslavimo tudi g. Rudolfa, enega izmed najbolj vnetih, delavnih in požrtvovalnih mihajlovičevcev med Slovenci. Da je zavzel svoje borbeno mesto v vrstah Dražinega pokreta, je čisto razumljivo: kot mlad fant je g. Rudolf pobiral podpise za Majsko deklaracijo, stopil v vrste Sokola in Jugoslovanske demokratske stranke in v tem duhu ves čas deloval v obdobju prve Jugoslavije. Od časov, ko je bil najmlajši član ljubljanskega mestnega sveta in poslovodeči podpredsednik slovenske veje JDS, najožji sodelavec dr. Žerjava in dr. Kramerja, pa do časov, ko je sredi vojne vihere dvakrat šel v Vatikan s poročili o nacistično-fašističnih grozodejstvih nad slovenskim narodom, je Rudolf Žitnik videl pred seboj samo en cilj: lepšo bodočnost slovenskega naroda v svobodi. Zato se je tudi z lastnim življenjem izpostavil nevarnosti, ko je kot vodilen član Sokolske legije bil v najožjih stikih z borci na Grčaricah, kjer je bil tudi ranjen; zato je bil tudi z vodstvom Slovenske legije najožje povezan, kajti v sodelovanju vseh pozitivnih sil je videl edino možnost resnega odpora proti komunizmu.

V svojstvu prvega podpredsednika slovenskega parlamenta 3. maja je odšel v emigracijo. Kot član NO je neumorno nadaljeval z delom za izboljšanje življenjskih pogojev slovenske emigracije, za lajšanje trpljenja narodu na tujem in v domovini. S kardinalom Hlondom se je podal do papeža Piја XII. in mu tolmačil našo usodo, spremljal vse akcije emigrantskega vodstva in vedno žrtvoval celega človeka. Ves čas pa je ostal zvest načelom, ki so ga vodila pri delu v domovini: svoboden slovenski narod na svobodni zemlji!

Ko bo v tej številki prebral uvodne besede podpolkovnika Cofa, bral komentar majorja Novaka k procesu proti Draži in spominski članek stotnika Franceta Gruma, se mu bodo pred očmi zvrstile osebe, ki jih danes ni več, ker so svoja življenja dali na oltar domovine. V mislih nanje bo trdno sklenil, kakor ga vsi poznamo: ne damo se, še se bomo borili! V tej odločnosti ga bodo vsi borci spremljali.

V tem duhu, gospod Rudolf — borbeni „Ris“: na mnoga leta!

PRISPEVAJTE ZA TISKOVNI SKLAD
VESTNIKA — PRIDOBIVAJTE NOVE
NAROČNIKE — POSILJAJTE DOPISE

BORCI PIŠEJO

Gospod urednik!

Prosim Vas, da v prihodnji „pošti“ objavite vrstice: „Ivanu Drčarju, nekje v USA: Iz Tvojega članka o pomembnosti knjige Vetrinjska tragedija sem zvedel, da si še med živimi, kar me zelo veseli. Te pozdravlja Tvoj kum z družino v Argentini.“

Društveno življenje

Mendoza, Argentina — Kakor javlja članski načelnik DSPB Stane Bitenc, so v Mendozi pričeli s snovanjem samostojne sekcije bojovniške organizacije. Obljubljeno je, da bodo v najkrajšem času sklicali ustanovni občni zbor. Zaprošili so za 15 pristopnic.

DSPB sekcija Córdoba, Argentina se je po svojem dopisniku Karlu Kordišu oglasila z daljšim dopisom na članskega načelnika. V dopisu navajajo, da se bodo predvsem posvetili delu za povezavo vseh bojovnikov, za čim večje število naročnikov Vestnika in za redno plačevanje članarine odn. naročnine. Posebej naprošajo, naj „Vestnik, naše glasilo, objavi pozdrave vsem borcem, raztresenim po svetu, ter našim sestram in bratom v zaslužjeni domovini.“

Sekcija bo priredila spominsko proslavo padlih z molitvijo na grobu enega izmed bivših borcev, ki je pokopan v Córdobi, vsi pa se bodo udeležili tudi skupne maše za pokoj pobitih.

K temu dopisu iz Córdobe sporočajo iz Uprave Vestnika, da bodo takoj pričeli s pošiljanjem števil, kakor je v pismu nakazano.

Vsem borcem, živečim na področju Florida in Hurlingham, Buenos Aires: zaradi preureditve mreže poverjenikov DSPB je namesto Homana Pavla poverjenik za Florido Opeka Jože, za Hurlingham pa namesto Omana Mirota Šušteršič Tone. Vse člane DSPB in naročnike Vestnika prosimo, da članarino odn. naročnino izročajo Opeki Jožetu odn. Šušteršiču Tonetu. — Članski načelnik DSPB.

OSEBNE NOVICE

Pri obnovitvenih volitvah v glavni odbor Družabne pravde so bili izvoljeni: predsednik Lojze Erjavec, podpredsednik Ivan Žnidar, blagajnik Tone Bidovec, upravnik Janez Šest. Od prej so že v odboru: tajnik Maks Jan, urednik glasila

DP Rudolf Smersu, org. referent Gabrijel Kranjc in ref. za gremialne zadeve Avgust Horvat. V nadzornem odboru sta Jože Jonke in Luka Milharčič, v razsodišču pa Albin Magister.

Krščeni so bili: Marija, hči Fran-

ca Kovača in Lucije Baquedano (v Miramarju), Emil Marijan Nemanč, sin Jožeta in Ane Pečkaj (Mendoza), Marija Suzana Milač, hči Marka in Nelide Terezije Bazan, (Mendoza), Silvija Blazinšek, hči Karla in Filipine Medved, Dušan, sin Dušana Šušteršiča in Radojice Kramar, Veronika, hči Janeza Fleta in Dagmar Kobelt, Maris Stela, hči Joška Simčiča in Heidi Landolt, Katica, hči Ivana Arnška in Marije Simčič, Marija Snežna, hči Franceta Jermana in Lučke Kralj.

Poročili so se: Janez Jerovšek in Felisa Paula Fragapane (v Mendoza), Fric Omerzu in Ana Simčič.

Nov slovenski krajevni dom snujejo rojaki, živeči v južnem predelu Vélikega Buenos Airesa (Berazategui, Ezpeleta, Quilmes). Na 1. občnem zboru, ki ga je vodil Ivan Ko-

rošec, so si izbrali naslednji odbor: Janko Šterbenc, Alojzij Žužek, Ivan Korošec, Rudolf Vidmar, Miha Omahna, Pavlina Korošec Lovšetova, Jože Vidmar, Anton Lavrenčič, Vinko Pucko, Alojzij Poželnik, Andrej Lovše.

Umrli je v Miramarju 40 letni Maks Vogler, štajerski rojak iz Stoperc pri Ptuj.

Novi šolski odbor slov. tečaja dr. France Prešeren v Morónu sestavljajo: Jože Škulj, Pavle Rant, Staneko Malalan, Albin Kočar, Mirko Kopač. Poučujeta učiteljica Mija Markeževa in katehet č. g. Matija Lamovšek.

Novo podjetje Bled so ustanovili Pavle Novak, Jože Šeme in Tone Bidovec.

Rodil se je: sin Toneta Mehleta in Marije Habič.

UREDNIKOV BUNKER

Uredništvo je pričelo prejemati publikacijo Sokolski glas, ki jo izdaja sokolstvo v emigraciji. Revija bo borcem na razpolago v upravi Vestnika.

Iz Okrožnice štev. 7, ki jo razpošilja Jugoslovensko sokolstvo, Središnji odbor za obnovu v Buenos Airesu, zvemo, da bo sokolstvo na tujem izdalo za 100-letnico jugoslovanskega sokolstva poseben zbornik 1863—1963, v katerem bo zajeta zgodovina delavnosti Sokolov med Slovenci, Hrvati in Srbi v času od nastanka dalje, zajeta pa tudi udeležba sokolstva pri narodnem odporu proti komunistični revoluciji; dalje bo seznam padlih žrtev med sokolstvom in popis delavnosti v emigraciji. Nalogo zbiranja podatkov o padlih Sokolih je prevzel Radivoj Rigler. Uredništvo Vestnika naproša vse bralce, da podatke o padlih, ki so znani posameznim bralcem, pošljejo na naslov: Radivoj Rigler — San Martín 104, Barrio Guadalupe, Don Torcuato FNGB, República Argentina.

Buenosaireski večernik Correo de la Tarde je pred časom popisoval Jugoslavijo. Približno takole je zapisal: Jugoslavija je država s šestimi republikami (Srbija, Hrvatska, Slovenija, Črna gora, Macedonija, Bosna in Hercegovina), s petimi narodnostmi (Slovenci, Hrvatje, Srbi, Macedonci in Črnogorci), s štirimi jeziki (srbski, hrvatski, slovenski, macedonski), s tremi verami (katoliška, pravoslavna, muslimanska), z dvema črkopisoma (latinica in cirilica) — pozabil pa je povedati, da ima Jugoslavija samo eno stranko — komunistično!